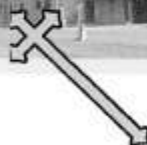

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels ■ Weelde ■ Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS VZW

Jaargang 11, nr. 42: december 2006

Nicolaus Poppelius e-Poppel V.Z.W.

e Goddelijke Deugden": 16 euro

van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
aan 97 bus 7,	2380 Ravels	014/656905
tstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
aan 91,	2380 Ravels	014/658346
ortstraat 1,	2380 Ravels	014/655030
ieweg 9,	2382 Poppel	014/657370
iek 15B,	2382 Poppel	014/658636
eg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
Albertstraat 87,	2381 Weelde	014/656198
eg op Weelde 94,	2382 Poppel	014/655554
rkens 10,	2382 Poppel	014/658838
utseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
straat 154,	2381 Weelde	014/655728

erkeus 10,	2382 Poppel	014/658838
------------	-------------	------------

, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds
n@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee voor
steeds doen bij een van de bestuursleden.

	5 euro
"De Drie van het Noorden"	25 euro
er jaargang	6 euro
er los nummer	1,75 euro
r los nummer	3euro
per los nummer	4 euro
	6 euro

ia afspraak met Marc Vermeeren (014-658838) of
oor groepsbezoeken kan men afspreken met Laurent
s open elke laatste zondag van de maand van 14 tot

Inhoud

1. Volkstelling van Ravels 1694	blz.33
2. De dodendraad	blz.35
3. De kapel van Mosdijk	blz.36
4. Maze Race Course	blz.37
5. Familieboek Willems (Weelde)	blz.45
6. Oorlogskroniek (V)	blz.49
7. De belevenissen in Kongo van de Weeldse missiepater Henri Maes	blz.55

Volkstelling van Ravels 1694

door Hugo Driesen

De inventarissen van de gemeentearchieven van het Ancien Régime vermelden soms de zetboeken of belastingboeken. Al deze belastingen noemt men ook Kohieren hoofd en beestentelling en werden opgelegd door de hogere overheid (Staten van Brabant). Zij werden aangekondigd door de plakaten van 4 augustus 1694 en 2 juni 1702. De hoofd en hoorntelling van 1747 van Ravels is niet bewaard gebleven. In het Rijksarchief van Anderlecht wordt er een exemplaar van de hoofd en hoorntellingen van Ravels bewaard van o.a. 1694 (390/10) en 1702 (392/36). U kan deze terugvinden in de inventaris Staten van Brabant, Beatrijs Augustijns, 1998, nr.T25. Hier volgt de telling.

Cohier ofte lijste der menschen, peerden, beesten, schaepen ende verckens bevonden worden tot Ravels volgens ordonnantie ende instructie daer van bij de heeren Staeten van Brabant uijtgesonden ende sijn als volgt: 1694

-2-0. In de eerste heer Norbertus Hermans pastoir ende Maria Cornelis sijn mejssen ende Theresia sijne nicht. Heer Francis ... Schouteth woonachtig tot Turnhout.

-12-0. Matteus Stalpairs weduwnaer pachter twee kinderen het een out 18 jaer en het ander out twelf jaer, twee knechten ende een mejssen. (3 koijen, 2 veersen, 1 calf, 1 veulen, 8 schaepen)

-7-11. Ampson Jacobs eigenaer een mejssen ende een knecht (2 koijen, 1 os, 1 vercken)

-12-10. Adriaen Verhulst huerlinck Maris sijn vrouw drie kinderen een van twelf jaer ende ander 2 jaer ende leeste 1 jaer twee knechten ende 1 mejssen (3 koijen, 1 os, 1 calf, 1 vercken, 15 schaepen)

-9-19. Jan Janssen eigenaer Maria sijn vrouw, een knecht ende een mejssen (2 koijen, 14 schaepen, 1 os)

-8-19. Jan van Stensel stadhouder Maria sijn vrouw, een knecht ende een mejssen drie kinderen een van ses jaer een van vier jaer een van onder halfjaer (1 os, 2 koijen, 1 calf)

-4-8. Jan Noijens ende Jenneken Janssen sijn vrouw, Adriaen, Sijsken, Elisabeth Henneken, ende Adriaentien haere kinderen het eerste 16 jaer tweede 13 jaer derde 10 jaer vierde 8 jaer ende het vijfde 5 jaer (1 os, 1 koije, 1 calf)

-8-7 1/2. Govaert Balemans Heltien sijn vrouw Bastiaen, Adriaen ende Maria haer kinderen (1 peert, 1 koije, 13 schaepen, 1 vercken, 1 veers)

-2-0. Jasper Schroveniers schoolmeester ende Coster.

-21-9 1/2. Peeter Balemans secretaris weduwnaer drij kinderen outste 11 jaer tapper ende brouwerij een knecht ende een mejssen (2 koijen, 1 vercken, 17 schaepen, 2 veersen)

-6-3. Willem Bastiaen Maris sijn vrouw Bastiaen, Jan, Maria, Nicolas, Cornelis ende Henderik sijn kinderen het een 18 jaer het ander 16 jaer, 13 jaer, 12 jaer, 10 jaer, 6 jaer (1 os, 1 koije, 1 calf)

-8-8. Adriaen Schuermans Hendrik ende Perijn zijn broeder ende zijn suster een mejssen (1 os, 1 koije, 1 calf, 1 peert)

-4-12. Lambrechts Surinx ende Maris Gorissen zijn vrouw Adriaen ende Diericx zijn kinderen (1 koije, 1 calf)

-6-9. Engel Adriaenssen weduwnaer Matthys van Dijck haeren soon out dertig jaer, Janvier Govaert knecht ende een mejssen (2 koijen, 1 calf)

-5-12. Geertruij Guilliams weduwe Jenneken haer dochter out 30 jaer een knecht en mejssen (1 koije, 1 calf)

-1-10. Wouter Hendrik ende Elisabeth Janssen zijn vrouw twee kinderen de een out acht jaer ende ander 5 jaer hantwercker

-3-16. Peerijns Nauwelaerts weduwe Jan, Adriaen, Cornelis haer kinderen een knecht hantwercker (1 koije)

-1-10. Adriaen van Stensel ende Heijltien Sips zijn vrouw Jacob ende Maria zijn kinderen de een tien jaer out en de ander se jaer hantwercker

-2-6. Govaert Canters ende Margriet zijn vrouw Cornelis ende Adriaen haer kinderen out dertien jaer ende achtjaeren

-1-10. Hendrik Cornelis Elisabeth zijn vrouw Cornelis zijn soon out acht jaer hantwercker

-7-8. Bastiaen Verhulst Jenneken zijn vrouw Guilliam, Jesper ende Peeternel zijn kinderen out seventien jaer ende elf jaer ende acht jaer (2 koijen, 1 calf)

-7-1. Elisabeth Luytens weduwe Antoni, Jenneken ende Jacomijn out 24 jaer, 18 jaer ende 2 jaer (1 calf, 14 schaepen)

-10-18. Hendrik Cornelis van Poppel weduwnaer twee mejssen ende twee knechten (2 koijen, 2 ossen, 1 calf, 15 schaepen)

-5-0. Willem Peeters Barbara zijn vrouw een soon een knecht ende een mejssen (1 veers, 1 koije, 1 calf)

-9-14. Adriaen Stadhouders huerlinck Maria zijn vrouw Catalijn, Anneken, Jenneken, Marie ende Jacob haer kinderen out twelf jaer, tien jaer, negen jaer ses jaer twee knechten ende een mejssen (2 koijen, 1 calf, 1 os, 18 schaepen, 1 veers)

-15-0 1/2. Adriaen Stalpairs huerlinck Jan, Henrik ende Jenneken zijn kinderen drij knechten ende twee mejssen (1 peert, 2 veersen, 3 koijen, 25 schaepen)

-5-5. Jan Michielssen rijmaecker Pasijn zijn vrouw een dochter out acht jaer twee knechten ende een

mejssen

-4-5. Peeter van Dijck smit Agnet zijn vrouw Jan Hendrik, Catalijn, Anneken, Helen ende Geertruij, Willems ende Adriaen haere kinderen waer van de twee jongste boven de veertien jaer ende andere daer onder

-3-3. Willem Willems weduwnaer twee kinderen een van twee ende ander van drij jaeren (1 koije, 1 calf, 14 schaepen)

- Jan Adriaenssen ... zijn vrouw twee kinderen een van elf jaer ende een van negen jaeren (2 koijen, 16 schaepen, 1 calf)

- Cornelis Gijs Snijers Peerijn zijn vrouw, Marie, Jan, Anneken, Henneken ende Dingen haere kinderen hantwerckers het jongste sestien jaeren ende andere allemael onder de dertien jaer hantwerckers

-3-10. Cornelis Mercelis Catahalijn zijn vrouw, Marcelis, Jan, Peeter, Anneken ende Jenneken haere kinderen hantwercker

-2-6. Nicolaes van Ockelen Maria Coijmans zijn vrouw Maria zijn dochter out acht jaer (1 koije)

-7-12. Maijken Cornelis weduwe Maria, Adriaen, Gijsbrecht ende Cornelis haere kinderen allemael boven de vijftien jaer (1 vercken, 2 koijen, 1 calf)

-9-7. Michiel Schroevens Maeijken zijn vrouw Corneel ende Adriaentien zijn kinderen Geert zijn knecht

Deze opgeschreven ende gemaect volgens de ordonnantie vande heeren Staten van Brabant ons toe gesonden door den officier Ampsten Jacobs ende Geeraert Balemans Schepenen ende Peeter Balemans secretaris ende heer Norbertus Hermans pastoir der heerlijkheijt van Ravels desen twelfste october 1694.

(Speciale vermelding): "Mits mijne sieckte die twee maenden gedeurt heeft ende noch duert ende hebbe mij met dese boven staende affairen niet konnen gemoijen Norbertus Hermans Pastoir in Ravels)

Bron: Rijksarchief Anderlecht. Fonds Staten van Brabant, Kartons nr.390/10

De dodendraad

door Hub Hermans

De aanhoudende stroom vluchtelingen die in de jaren 1914-1918 de grens overstak naar het neutrale Nederland was de Duitsers een doorn in het oog. Met name de vele Belgische jongemannen die, via Nederland, Engeland trachtten te bereiken, dwongen de Duitsers tot rigoureuze maatregelen. Zij zagen maar één oplossing om deze uittocht een halt toe te roepen en dat was het aanleggen van een zogenaamde "dodendraad" aan de Belgisch-Nederlandse grens. Deze draad, door de Belgen ook "Fil électrique" genoemd, bestond uit

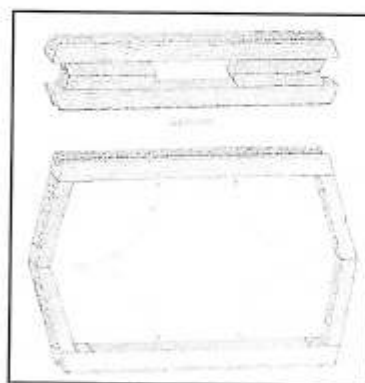
gens mij heeft de zogenaamde dodendraad nimmer vlak langs de grens onder Goirle gelopen. Behalve om te voorkomen dat de Belgen naar Nederland vluchtten, was de draadversperring ook bedoeld om het smokkelen tegen te gaan. Ondanks het levensgevaar dat er mee gemoeid was, lieten de echte smokkelaars zich hierdoor niet afschrikken. Zij verzonden verschillende mogelijkheden om zonder gevaar de dodelijke draad te passeren. In het Taxandriamuseum te Turnhout is nog een zogenaamd vouwraam te bewonderen, gemaakt door een zekere Jan Vleugels, waarmee men, met de nodige voorzichtigheid, een dodelijke stroomstoot

De dodendraad

een versperring van hoogspanningsdraden waarop een spanning stond van 2000 volt. In het voorjaar van 1915 voltooiden de Duitsers deze versperring die vanaf Limburg tot de Schelde door liep. Volgens een ooggetuige is begin 1916 in de buurt van Tilburg stroom op de draad gezet ofschoon ik dat waag te betwijfelen. Zoals hiervoor al is opgemerkt kent de grenslijn met Brabant en België een grillig verloop. Een grensversperring die precies die lijn zou volgen kostte vele kilometers extra draad. Vandaar dat de Duitsers de versperring ergens tussen Poppel en Turnhout aanlegden wat weer tot gevolg had dat met name Poppel in een soort niemandsland terecht kwam en de bewoners alleen maar in Turnhout konden komen door, via een bewaakte doorgang, de draad te passeren. Vol-

kon voorkomen. Naar schatting zijn gedurende de oorlogsjaren door deze draad tussen de 1500 en 3000 mensen gedood.

Houten vouwraam dat kon worden opengeklapt en tussen de stroomdraden geklemd

De kapel van Mosdijk

door Laurent Woestenburg

In Plaza Weekend van 11-12 juni 2005 verscheen over de kapel van Mosdijk een artikel van de hand van Gert De Bie. Het artikel verscheen onder de titel "In de kapel van Mosdijk mag je liegen". Deze kapel staat te Weelde in het gebied Molenheide. De naam van deze streek komt in de archieven voor vanaf 1597. Wij hebben in de schepenregisters 11 vermeldingen gevonden. Merkwaardig genoeg werd de naam steeds geschreven met ae (Maesdyck, Maesdijck, Maestdijck, Maes Dijk). Het eerste gedeelte van de naam schijnt te wijzen op een waterloop. Vele riviertjes in de Kempen hebben trouwens de naam Maas. De hele naam zou dan betekenen: een opgehoogde weg langs een waterloop. Bedoeld is hier in feite de Heikantsloop. Onder invloed van het plaatselijk dialect is Maesdijk vervormd tot Moesdijk, resp. Mosdijk. Jef Huysmans is een trouw lid van onze kring en een geduchte lezer van ons tijdschrift. Hij kwam het artikel in Plaza Weekend op het spoor en stuurde het ons toe met onderstaande begeleidende brief. Bij het artikel over de kapel staat ook een foto van de Ravelse pier. Ook daar gaat Jef op in. Dat kan niet verbazen omdat hij te Brasschaat woont waar de pier kennelijk ook een rol speelt. De kapel staat langs de zogenaamde ruilverkavelingsweg van de Achtereel naar het Schoot. Daar wordt erg veel over gefietst. Bij de kapel heeft de gemeente een rustbank geplaatst. De term "Leugenbank" is in de streek alom een bekende naam. Hij is het meest bekend voor de bank (buurtbank) langs de weg van Poppel naar Hooge-Mierde waar Belgische en Nederlandse fietsers uitrusten en hun verhalen uitwisselen.. Op die leugenbanken worden de nieuwsjes verteld en de gebeurtenissen uitgebreid besproken. De naam doet wel vermoeden, dat er dan meestal wat aangedikt en zelfs verzonnen wordt.

Brief van Jef Huysmans

Beste Heemvrienden,

Ik maak natuurlijk gebruik van het gratis posttarief van 21 juli 2005 om u een briefje te schrijven. In bijlage een artikel uit het tijdschrift Plaza Week-

end van 11-12 juni jl. over het kapelletje van de Mosdijk. Wij noemden deze regio "Moesdijk". Ik herinner mij nog Jan Bax van het Molenheike die aldaar letterlijk en figuurlijk 'in actie' was. De woordenvloed van Jan Bax was niet te stuiten en Van Dale zou zeker een 'vollangeske' moeten toevoegen aan zijn woordenlijst om dit direct landelijk taalgebruik van deze 'concitoyen' te herbergen. Jan zei onder meer "ge kunt uw bijdragen doen in de kosten van de kapel "in natura en in gelta". Hij doet hier in niets onder voor de kennis van het cremaslatijn van een middeleeuwse pastoor bij zijn formulering van een duiveluitdrijving met de uitdrukking "Ecce sanctam crux". Ik heb in dit gebied veel gezworven. Het landschap verschaft mij een grote geborgenheid in de natuur. Dit was mijn "Groene Aarde". In gemeld artikel komt Van Steen voor in gezelschap van een nogal suggestief monument. Een beetje uitleg zou voor niet ingewijden wel wenselijk zijn daar een pier normaal liggend actief is en ik heb nog nooit een pier in erectie gezien. Die zijn dan ook moeilijk door te kappen om dan vast te stellen dat de twee delen van een pier nog verder kunnen bestaan dan wanneer het gesuggereerd beeld na splitsing toch een gedeelte van zijn functie verloren heeft. Maar, blijft nog de vraag "Waar bevindt zich deze fameuze Leugenbank of zijn er meerdere leugenbanken waar men stilletens klappt en hard liegt, een omschrijving van 'het vrijen' in het oude jargon.

De ramen van de kapel waren destijds in 'gebobbeld' glas, door Jan Bax in zijn alom gekende deskundigheid omschreven als 'kathedraal-glas'. Ik dorst niet te vragen wat hij juist bedoelde daar ik in de mij alsdan bekende kathedralen een andere soort glasramen heb gezien. De pieren-geschiedenis is niet uniek. Marnix Gijsen beschrijft het fenomeen ook in 'Telemachus in het Dorp'(over de gemeente Brasschaat). Een beeldje van Telemachus zou op veel bezwaar stuiten, maar een pier zoals voorgesteld is volkomen ondenkbaar in ons cultuurbeeld van Brasschaat.

Met heemkundige groeten

Jef Huysmans

Pater Henri Bax met oom Adriaan Van Gils en nicht Fina Van Gils voor de pas opgerichte kapel van Mosdijk

Maze Race Course

door Jos Nooyens

Zo stond er geschreven op de achterkant van een soldatenfoto van Henri Schoenmakers, en daar wilden wij meer van weten. Toen Rie daar maar niet over uitgepraat geraakte, hebben wij de vier dienstplichtigen van de klas van 1941 die in juni 1945 werden opgeroepen voor hun militaire dienst en in Noord-Ierland terechtkwamen, bijeengebracht bij André Jonkers in Aarle. Daar konden deze nu krasse vijftachtigers de herinneringen aan hun Ierse tijd ophalen en keken ze even recht in de camera. In hun peloton bevond zich destijds ook Nelles Van Loon uit het Laar in Weelde en René Vanderwaeren uit Kessel-Lo. Deze laatste, die als land- en tuinbouwkundige midden de jaren '40 op de hoeve van de Boerenbond in Poppel gewerkt heeft, en door zijn huwelijk met Maria Marijnissen een speciale band met Poppel onderhoudt, heeft ons een uitgebreid verslag bezorgd over die zes maanden in Noord Ierland. Dit helder verslag, geschreven door iemand die het allemaal zelf heeft meegemaakt is daarom van zeer grote historische waarde en wij danken René dat wij het integraal mogen afdrukken en het hier en daar met de belevenissen van Louis, Dré, Rie of Jos mogen aanvullen (cursieve tekst).

Het leger: 6e infanterie Brigade "Deinze", Cie R.a.s.c.

De klas 1941 werd op 14 juni 1945 opgeroepen. We kregen bericht ons aan te melden in St. Genesius Rode waar we enkele dagen ingeburgerd werden bij burgers. Het was een geval van overmacht omdat de kazernes door het Engelse en Amerikaanse leger bezet waren. *Met "de klas van 1941" is hier bedoeld de twintigjarige dienstplichtige jonge mannen, geboren in 1921, die normaal in 1941 soldaat moesten worden, wat door de oorlogsomstandigheden hier 4 jaar werd opgeschoven naar 1945.* Zo was Jos Van der Voort al opgeroepen om op 10 mei 1940, de dag van de Duitse inval in België naar "de keuring" te gaan. Na vijftig jaar herinner ik me nog het huis in de rij, de ingang met trappen. Het waren zeer vriendelijke mensen en zij hadden één dochter. Het was de familie Jean Pereth-Lots, carreleur, Rue de la Station 138 in St. Genesius Rode. In het fotoalbum is er een foto van en later kregen we nog een foto van de dochter op haar trouwdag. In St. Genesius Rode verbleven we in het onzekere. We wisten dat reeds 5 Brigades naar Ierland waren vertrokken, maar iedereen hoopte in België te blijven. Maar op dat ogenblik was de oorlog nog niet beëindigd. In het Verre Oosten werd nog altijd gevochten en men had geen idee hoelang deze

Louis Schellekens, André Jonkers, Henri Schoenmakers, Jos Van der Voort

Tubes op de paardenrenbaan

Soldaten tussen hun barakken

André Jonkers

Henri Schoenmakers

Nelles Van Loon

Louis Schellekens

René Vanderwaeren

Jos Van der Voort

oorlog nog zou duren. Redenen te over om ons de vraag te stellen wat men met ons zou aanvangen! Maar in bepaalde brigades had men korte broeken, tropenhelmen en junglemessen uitgedeeld wat hoogst eigenaardig was. Maar de atoombom op Hiroshima verhinderde dat Belgische soldaten in het Verre Oosten werden ingezet. Maar tijdens onze legerdienst in de 6e Brigade hadden wij daar geen weet van. Het was wel zo dat op 9 oktober 1944, dus onmiddellijk na de bevrijding, door de Ministers van Buitenlandse Zaken Sir Anthony Eden en P.H.Spaak een akkoord werd afgesloten om zes infanteriebrigades te vormen die zouden worden ingezet in het verder verloop van de oorlog. Deze brigades bestonden niet alleen uit dienstplichtigen maar ook vrijwilligers. De drie jongste lichtingen vormden de Brigade "Steenstrate", Brigade "Rumbeke" en de Zesde Brigade "Deinze". Het bericht kwam om te vertrekken met de trein. Bestemming onbekend, althans tot we in het station van Oostende toekwamen. Maar de onzekerheid verdween ten dele toen we zondagnamiddag inscheepten op de "Ben-My-Chree" en we na een overtocht van zes uur in Dover toekwamen.

De zee had tijdens de overtocht wel voor de gekende ongemakken gezorgd! In Dover terug de trein op met onbekende bestemming maar steeds in de overtuiging in Engeland te blijven. Deze illusie werd ons vlug ontnomen want na een treinrit van 14 uur non-stop kwamen we toe in Glasgow. Na logies in het transitkamp scheepten we in op kleine vaartuigen die ons naar een troepen- transportschip bracht dat in zee aangemeerd lag. En langs de touwladders naar boven! Dat was de eerste oefening! De vaart naar Noord-Ierland was begonnen. In het ruim allemaal hangmatten boven elkaar waarin men door het lawaai van de motoren en de luchtcirculatie niet kon slapen. Schijn-oefeningen met de "life-jackets" waren zowat de enige bezigheid. Op zondag 14.35 uur in Oostende vertrokken bleven we tot 's woensdags op het troepentransport om de volgende dag om 10 uur aan land te gaan in Belfast. Maar voor we voet aan wal zetten hadden we kennis gemaakt met de als zeer woelig bekendstaande Ierse Zee. Men kon alleen zijn heil zoeken aan de reling van het schip! Een bijzonderheid nog die we tijdens de overvaart opmerkten was de lange rij Duitse U-boten die in

de Ierse Zee door de geallieerde legers aan de ketting werden gelegd. De trein bracht ons naar Maze, een onooglijk stationnetje, gewoon een halte en vandaar te voet naar ons kamp: "Maze Race Course", een paardenrenbaan. En hier zouden we dan voor een vijftal maanden logeren in de zogenaamde "tubes", zeg maar barakken, met zinken platen bedekt en het geheel alles behalve florissant. De laatste bewoners waren Polen maar hadden waarschijnlijk al een tijdje het kamp verlaten. De commandant van ons kamp, de compagnie R.A.S.C. was kapitein Van Gorp. Een brave magere gestalte die gans de dag met zijn "stick" onder de arm rondliep. Een grote kepi op het kleine hoofd! We hebben hem slechts korte tijd als commandant gehad want in september werd hij naar België teruggestuurd om plaatscommandant in Lier te worden, een post waarom hij niet verzocht had! In vervanging kregen we Luitenant van Hemelrijk, een gemoedelijk man en als onderluitenant hadden we De Raedt, die ook met ons naar Duitsland verhuisde. De eerste dagen kregen we nog ons burgerplunje dat er door de reis niet meer zo fris voorkwam! Dan werden we in "tenu" gezet. We kregen een paar slippies, twee onderhemdjes, enkele zakdoeken en twee handdoeken in een hard weefsel waarmee men zich één keer kon afdrogen en die direct kletsnat waren! Het was een passen en meten vooraleer men de juiste maat broek en vest had. Soms was de broek en de vest wat verschillend van kleur naargelang de herkomst, want het plunje was tweedehands! Ook om de juiste maat schoenen te treffen was moeilijk want de vroegere krijgsheer had de schoen naar zijn voet gezet!

Het kamp, opgetrokken op een afgelegen paardenrenbaan, had gediend als opvangkamp voor geallieerden in afwachting van de landing op 6 juni 1944 in Normandië en lag er nu al een jaartje verlaten en vervuild bij. Met de blote handen hebben wij daar de eerste dagen gras geplukt en vuil opgeruimd weet Dré Jonkers te vertellen. Ons eerste werk was rondom de barakken gras opruimen en de wegen proper maken. Niemand vond het prettig maar spoedig ondervonden we dat men zich in het leger alleen goed voelt met "horen, zien en zwijgen". Het allerbelangrijkste was op dat moment: het eten. De keuken was bemand met

Engelse koks die geen idee hadden wat en hoeveel een Belgische maag kon verdragen. Eerlijk gezegd, die eerste dagen hadden we het zeer moeilijk. 's Morgens een paar sneetjes mooi wit brood, sinaasappelconfituur uit Zuid-Afrika en gewoonlijk, maar niet altijd, enkele dun gesneden velletjes gerookte bacon. Maar van alles veel te weinig! Gelukkig stond er iedere dag een grote kom "porridge" op tafel, een havermoutpap, maar zonder melk bereid. Porridge was er voldoende want iedereen lustte dit niet. Van het overige goedje moest ge zorgen uw deel te hebben, niet te beleefd zijn en dus niet wachten tot iedereen gediend was. 's Middags aardappelen, veel te weinig met als vlees nogal dikwijls "corned beef"! We aten uit de "gamel" en afhankelijk de smaak van de bereiding bleven er soms nogal wat resten over! De overschotjes werden in een ton gekapt en iedere dag kwam een boer de ton leeghalen. Het proper maken van de gamel gebeurde in drie fazen. Aan de refter stonden drie tonnen kokend water. Nadat de resten in de ton terecht kwamen werd de gamel in de eerste ketel zo goed mogelijk proper gemaakt. In de volgende ketel werd nagespoeld maar binnen de kortste tijd was moeilijk te zien welke ketel er nog behoorlijk uitzag. De eerste ketel was binnen de kortste tijd een dikke brij! Een hoofdstuk apart waren de toiletten. In een "tube" stonden op rij een reeks grote metalen emmers met tussen iedere emmer een tussenschot. Vooraan alles open en bloot! Men moest er steeds voor zorgen 's morgens de eerste te zijn om zijn boodschap te doen. Het was steeds "file" en reserveren deed men met voor de bezetter te wachten! Soms was het geen "sinecure" als de emmers boordevol waren en men nauwelijks kon gaan zitten. Onvoorstelbaar! De "tubes" hadden als rust-, slaap- en wapenkamer niet veel comfort: twee lijnen bedden (8 + 8), een matras op een plank op twintig centimeter van de grond en tussen plank en matras kon de broek gelegd worden om er de plooi in te houden. Boven het bed een doorlopende plank waarop men de weinige benodigdheden kon plaatsen. De was- en doucheplaats stond een eindje verder van onze barak, vooraan in het kampement. Het was dan ook geen pretje om 's morgens in hemd en broek door de koude ochtendmist zich in een koude tube te moeten wassen en scheren. Ook hier moest men zorgen op tijd te komen uit vrees te laat op het

appel te zijn. Erg onaangenaam was de dikke mist die soms een ganse dag bleef hangen en pas na dagen optrok. Van zaterdagmiddag tot zondagavond waren we vrij en reden we doorgaans met de bus naar Belfast of deden langs de smalle wegen een wandeling langsheen het kamp. Veel bezienswaardigheden waren er niet en de enige uitvlucht was Belfast.

Overigens was er ook niet veel te verteren. We konden het restje Belgisch geld dat we van thuis uit meegekregen hadden laten omwisselen maar in elk geval moest er zuinig worden geleefd. De eerste soldij werd uitbetaald op 2 september 1945 en bedroeg 1,10 pond. De volgende betalingen gebeurden om de veertien dagen en we ontvingen dan 2,40 pond. Ik geloof dat de waarde van het Engelse pond 1,5 € bedroeg. In Duitsland kregen we voor dezelfde periode 35 DM. *Op een middag werd Jos Van der Voort, zeker niet de voorbeeldigste soldaat van de groep, naar het bureel geroepen. Jos was benieuwd welke straf hem nu weer boven het hoofd hing. Daar kreeg hij te horen dat hij op een bank in Belfast vijf pond mocht afhalen. Zijn moeder had het voor mekaar gekregen dat de Belgische franken die zij in haar winkeltje in de Pastorijstraat aan een soldatenkennis van zijn oudere broer Frans had overhandigd, aan haar noodlijdende Jos in Belfast in drie schijven van 5 pond zouden worden uitgekeerd. Jos kreeg een halve dag verlof maar moest om 23 uur binnen zijn. Toen hij om 1 uur 's nachts vrolijk doch licht beschonken en met nog enkele ponden in zijn tas, het "Corps de garde" passeerde, kreeg hij alsnog een straf en mocht hij weer eens een paar dagen "koeken" halen.* Een paar keren bezochten we met de compagnie het noorden van Ierland, namelijk de "Giant Causeway", rotsen van basalt in zeshoekige vorm die loodrecht op de kust stonden. Overigens was het noorden in die tijd, en het zal waarschijnlijk ook nu nog zo zijn, bezaaid met lage, lemen huisjes met strodak en beschut met wat struikgewas. Men verwarmde met turf en comfort was er zeker niet. Onderdelen van de Brigade lagen verspreid in het noorden en namen als Londonderry, Ballycarry, Antrim, Lurgan, Lisburn en Belfast blijven in het geheugen gegrift. Verder werden de dagen gevuld met éénzelfde scenario: "drill", marcheren, schietoefeningen en als alle

Giant Causeway

Groepsfoto met ondermeer Corneel Van Loon (Weelde), Jos Van der Voort (Poppel), Louis Schellekens (Weelde) en Henri Schoenmakers

André Jonkers met koksmaatje

Links: Henri Schoenmakers

De Atlantische Oceaan bij Potrush (Noord-Ierland) 19/8/1945

technieken aangeleerd waren kon met de rijlessen begonnen worden. Ze werden door Engelse sergeants gegeven met oude, versleten Bedfordcamions, zonder rem, loshangend gaspedaal en een uitgelouterde "Boîte de vitesse". Allemaal goede dingen om bij het examen "niet geslaagd" te krijgen. Toen we gingen oefenen in kolonne-rijden werd het kampeven wat losser. Het was aangenam rijden door de kleine dorpjes langs smalle wegen en bij tegenverkeer was men haast verplicht in de gracht af te zetten. We waren gelukkig bij de R.A.S.C. te zijn, de compagnie van de 6de Brigade Deinze. Minder interessant was het onderhoud van de wagen. Vooral als men "met den troep" terugkwam van "maneuvers".

Rie Schoenmakers, die thuis ervaring had opgedaan met de dieselmotor van de graanmolen, deed mee en slaagde voor een examen van automekaniker en werd een beetje tegen zijn zin in tot korporaal bevorderd. De groetplicht met de hand aan de muts of helm werd streng gehandhaafd in het kamp en toen Henri zijn kameraden vroeg dat maar te vergeten werd hij daarvoor door zijn meerdere beboet. Een brief van thuis, met een bewijs van de dokter dat moeder ernstig ziek was, leverde onze korporaal een week tussentijds verlof op maar op de terugweg liepen Henri en een medesoldaat in Londen hopeloos verloren en ze hadden gezegd zes dagen nodig om het schip naar Ierland te vinden. Ze hadden geluk dat er toen een wet was in Engeland dat soldaten die zich aanboden geen eetmaal of slaapplek mocht geweigerd worden. Het gebeurde dat we ook buiten het kamp marcheerden en af en toe moesten deelnemen aan een défilé die dan plaats hadden in Lisburn of Belfast, bijvoorbeeld op de Nationale Feestdag of huldebetoon aan een monument van de gesneuvelden. Op défilé's waren de mannen van de R.A.S.C. minder op hun plaats en dergelijke festiviteiten werden voorbehouden aan de infanteristen van de Brigade omdat die waarschijnlijk beter "gedrilld" waren! Voor "maneuvers" en schietoefeningen moesten we de verplaatsing doen naar het noorden, waar de "tirs" ofte schietschijven en bunkers stonden (voor het oefenen met granaten). Bij deze oefeningen was ik benadeeld tegenover de anderen: ik had een "Brenner", een kleine mitrailleur die vrij zwaar woog en steeds

op de schouder moest worden gedragen. Bij bepaalde oefeningen moest er met de mitrailleur boven de hoofden van de mannen geschoten worden die op handen en voeten in het drassige land moesten voortkruipen. Tussendoor vlogen er lichtkogels om de hoogte van het schieten te kunnen controleren. Bij andere oefeningen kwam de mitrailleur niet te pas en had ik het beter want de "driver" moest steeds bij zijn voertuig blijven. Dan kwamen de mannen 's avonds in de keet nat en vol modder, moesten eerst het geweer oppoetsen en konden dan pas naar de refter. Ik hoor Jos Van der Voort uit Poppel nog vloekend de barak binnenkomen en met tegengoesting aan 't werk gaan. *Dat men Louis Schellekens, die in november 1944 was getrouwd met Jeanne Helsen en als boer in België zijn deel kon bijdragen om het voedseltekort van toen te helpen bestrijden naar Ierland stuurde was op zijn minst tegenstrijdig. Zijn echtgenote die een vergoeding van 30 frank per dag was toegewezen, kreeg het gedaan met een degelijk teeltplan en een stevige politieke kruiwagen dat haar man Louis na vijf maanden uit militaire dienst werd ontslagen. Na zes maanden Ierland brak de tijd aan om op te trekken. Als laatste brigade verhuisden we naar Engeland. Ik bleef met enkele wagens achter als achterhoede om de boel mee te verhuizen. In die periode moest ik haast iedere dag met mijn "Thornycroft" naar Londonderry om een majoor van de Derde Brigade Rumbek naar een familie in het noorden te brengen. 's Nachts kwamen we dan naar Maze terug terwijl de majoor in de wagen ingedut was.*

Eind november trok ook de achterwacht op. Rugzakken vol gestopt met cacao, sponzen, zeemleer en andere specerijen die in België niet te krijgen waren. *Als grensbewoners moest men onze jongens geen lessen leren. Jos Van der Voort wist van een sergeant dat hij zijn ponden best kon laten renderen door kruidnoten mee te nemen die in België per stuk konden verkocht worden. Dus wat denkt ge dat er in die zakken zat, die Jos aan dek van het schip zorgvuldig aan de arm hield? Om zijn moeder te bewijzen dat hij de hem toegestuurd ponden goed besteedde, stuurde Jos haar regelmatig een brief met daarin een zeemleer. Dat zeemleer, gemaakt van het zachte vel van een jong Iers lammetje, werd goed nat uitgespreid op de*

plank onder de matras en een paar dagen beslapen. Dan was het dun genoeg om opgevouwen te worden zodat het in een briefomslag naar Poppel kon worden verstuurd zodat moeder Trees het in haar winkel in de Pastorijstraat te koop kon aanbieden. Vele soldaten waren doodsbang om terug op zee te gaan. Ze herinnerden zich nog de overvaart naar Belfast want de Ierse Zee staat bekend als een woelige zee. Ik herinner me nog soldaat Bijloos, een vrijwilliger die schreeuwend de boot opging. Voor velen was de overvaart een echte lijdensweg. Ikzelf was ook wat ongemakkelijk maar echt ziek was ik niet. Van Maze Race Course zwaar bepakt naar het stationnetje. Met de trein naar Larne en daar de boot op naar Schotland waar we in Stranraer ontscheepten. De vraag bleef: waar naartoe? Met de trein naar Londen! We sliepen in de "tubes", de ideale schuilplaats tegen de bombardementen gedurende de oorlog. En dan naar Dover. Daar kwam België reeds in zicht. 't Kon niet meer missen. Terug de boot op naar Oostende. In een "non-stop rit" bracht de trein ons naar Hasselt. Bestemming: de Dussart-kazerne. Dat was pas armoede! Slapen op stro, een vuile boel en koud want 't was december. 's Morgens amper eten want na zes maanden lekker ontbijt in Ierland, kregen we nu een stuk brood en Luikse siroop! Na vijftig jaar beleef ik het opnieuw! Op Belgische bodem voor het eerst verlof! Bezoek in Poppel, van Poppel naar Bierbeek en terug naar Poppel. Dat hadden we dus al gehad!

Van Hasselt naar Duitsland. We werden gekazerneerd in het Sauerland, in het dorp Altenhundem in een villa aan de boorden van het riviertje de "Lenne". Een prachtige streek met veel groen, licht heuvelig en waar me vier maanden zouden verblijven. Aan de overkant van de baan lagen de parkings, de magazijnen en de "workshop". We kregen toen de gekende hoge Ford-camions met platte snuit, goed voor alle werk. Het soldatenleven was er goed, de discipline losjes en af en toe wat "drill" of naar een défilé. De Brigade was overal in het rond gelogeerd met als bekende namen Soest, Ludenscheid, Plettenberg, enz. *Het groepje werd nu opgedeeld en kreeg verschillende taken in Duitsland en in België.* Ik werd aangeduid om de eetwaren af te halen in het Centraal Depot in Keulen. Een interessante job, in de voor-

middag ging ik op weg terwijl de anderen op oefening waren. Onderweg hadden we reeds alles geproefd: abrikozen, conserven, enz. voor we in het kamp toekwamen. Voor de stook moesten we soms ook bruinkool-briketten afhalen in de omgeving van Aken. Ook daar was het minst interessante het onderhoud van de wagen. In april was de pret er af. We verhuisden naar de "Brand-Kazerne" in Aken. Een reuzecomplex van gebouwen. Daar begon dan het echte kazerneleven met veel reglementen en weinig mogelijkheden om aan bepaalde karweien te ontsnappen. Ik heb er voor de eerste maal de wacht opgetrokken. 's Nachts op patrouille moest ik rond de kazerne lopen maar het ergste van alles was het slechtere eten dan in Altenhundem. Erger nog, verlof was er weer niet in zicht. Het enige voordeel was dat we steeds dicht bij huis kwamen en dat alleen was van belang. De dagen werden geteld, afgeteld en nog eens geteld om te zien of we wel juist geteld hadden! De compagnie had zijn wagenpark in Keulen behouden en vermits onze termijn naar zijn einde toeliep werd er nog maar sporadisch in kolonne op uitgetrokken. Op een dag toen we uitreden reed een beginnelingchauffeur een man dood. Het gebeurde voor mij. Het slachtoffer viel met zijn hoofd onder het linker voorwiel. Met de wagen buiten de kazerne komen was zonder toelating onmogelijk, de wacht liet u niet passeren! En omdat het in de kazerne zo centonig werd sprak soldaat Caers mij aan met een mooi voorstel. Caers zat op het kantoor, moest de toelatingen uitschrijven voor bepaalde jobs en had de beschikking over de benzinebons. Hij had een uitstapje bedacht: we zouden naar Koblenz rijden. Dat was een hele onderneming waar niet bij stilgestaan werd. We moesten de Belgische bezettingszone verlaten, de Britse sector binnenrijden en voor Koblenz de Franse sector. We stapten de wagen in, gingen met de bons enkele jerrycans benzine halen en passeerden met gemak de wacht. Alles komt terug in mijn herinnering precies of het vandaag gebeurde. Voorbij Keulen moesten we over een noodbrug de Rijn over naar Remagen. Er was hier hard gevochten om de brug over de Rijn in Remagen te veroveren. Alles was kapot gebombardeerd. De weg met bommenkraters lag er nog bij als bij de bevrijding. Kinderen speelden in de putten. Ik raakte in een van deze kraters het stuur even kwijt en trof met

het voorwiel een kindje. Het huilde vreselijk. Wij uit de cabine. Het kind had geen letsel maar het huilen hield pas op toen we het een reep chocolade gaven. Wij maar vooruit want dit had het einde van de rit en het begin van enkele dagen "cachot" kunnen zijn. De ergste controle kregen we even voor Koblenz van de Franse militaire politie maar onze papieren waren in orde. Na een kort bezoek aan de stad keerden we, niet zonder enige schroom, terug naar de kazerne.

En toen begon de verhuis naar België. Naar Sint-Truiden in een versleten kazerne, destijds logies van het paardenvolk, dicht aan het Begijnhof. De ellende van logement en slecht eten herbegon. We kregen verlof en stoomden naar Bierbeek. Ook naar Poppel. Ik haalde een ziekenbriefje bij Dokter Van Baelen in Weelde en bleef enkele dagen op logies. Met tegenzin terug naar de kazerne in Sint-Truiden. Toen ik er aankwam was iedereen ver-

trokken. Ik moest me aanbieden in Brussel, vandaar naar Mons en verder naar Morlanwelz. De compagnie was gelogeerd in het leegstaande moederhuis. Het toeval wou dat de gebouwen, alsook de naastliggende scholen eigendom waren van de Boerenbond. Zo maakte ik na een jaar weer kennis met de maatschappij waar ik gewerkt had. De Boerenbond had er een industriële bakkerij die er nu nog is en sterk is uitgebreid. Ook daar was de huisvesting een en al armoede, net zoals bij de andere kazerneringen. Het enige voordeel was dat we dicht bij huis kwamen en nog sneller konden aftellen. De enige bezigheid die we er hadden was de Duitse krijgsgevangenen naar de koolmijn brengen en bij einde werk terug ophalen. Op 14 juni 1946 kreeg soldaat-milicien Vanderwaeren met stamnummer 506/1234 zijn "Titre de Congé illimité"

Konvooi in Aken (29/3/1946)

Soldaat Jos Van der Voort, gepakt en gezakt bij oversteek naar België

Groepsfoto

Familieboek Willems (Weelde)

door Marc Vermeeren

Sinds 1978 organiseert de familie Willems uit Weelde regelmatig een familiefeest met de bedoeling de samenhang en toenadering van de afstammelingen van Ferdinand Willems (°Arendonk 12/9/1878-†Weelde 17/5/1954) en Constantia Geysen (°Balen 20/8/1884-†Weelde 31/10/1949) te bevorderen. Maar daar blijft het niet bij! Om het voorop gestelde doel te bereiken worden ook andere initiatieven genomen die door een vast feestcomité worden georganiseerd (wandeltochten, voetbalmatchen, kaartenacties bij verjaardagen, bezoeken aan de 80- en 90-jarige tantes en nonkels Willems met een geschenkje, de uitbouw van een eigen website en het opstarten van een nieuwsbrief). En dat met succes!

Na het zevende familiefeest op 19 oktober 2002 begon het feestcomité met het verzamelen van zoveel mogelijk informatie over de familie. Het resultaat van hun noeste arbeid heeft geresulteerd in een schitterend, mooi uitgegeven en lijvig boek over de familie Willems dat een goudmijn aan namen, data, wetenswaardigheden, anekdotes en foto's bevat. Het boek beschrijft niet alleen zeer gedetailleerd het leven van Ferdinand Willems en Constantia Geysen die in mei 1919 met hun kroost vanuit Arendonk naar de Overheide in Weelde trokken, maar ook hun talrijke kinderen komen uitgebreid aan bod (met hun klein- en achterkleinkinderen). En dat zijn er veel!

Kinderen van Ferdinand Willems en Constantia Geysen waren:

1. Henricus (Hein) Willems, °Arendonk 8/1/1909, †Weelde 3/10/1944, gehuwd met Josephina Van Gils, °Weelde 2/1/1910, †Turnhout 20/12/1980
2. Joanna Maria Josepha (Mit) Willems, °Arendonk 8/8/1910, gehuwd met Adriaan Kolen, °Weelde 18/5/1908, †Weelde 15/4/1975
3. Joannes Carolus Josephus (Jef) Willems, °Arendonk 2/9/1911, †Weelde 12/10/1989, gehuwd 1e maal met Maria Van Rooy, °Poppel 17/2/

1911, †Turnhout 24/4/1944, gehuwd 2e maal met Josephina Van Gils, °Weelde 2/1/1910, †Turnhout 20/12/1980

4. Petrus Ludovicus (Louis) Willems, °Arendonk 5/11/1913, †Weelde 5/2/1983, gehuwd met Anna Vinken, °Hooge en Lage Mierde 14/12/1911, †Turnhout 27/10/1989

5. Henri Albert (Albert) Willems, °Arendonk 1/8/1915, †Turnhout 23/4/2000, gehuwd met Agnes Verhees, °Sittard 11/9/1916, †Turnhout 19/4/1998

6. Karel Victor (Charel) Willems, °Arendonk 31/3/1917, †Turnhout 29/5/1988, gehuwd met Maria Van Dun, °Ravels 7/5/1919, †Turnhout 25/10/1985

7. August Maria Pieter (Gust) Willems, °Arendonk 28/1/1919, †Wilrijk 26/10/1997, gehuwd met Elisabeth Snoeckx, °Bocholt 27/6/1923, †Antwerpen 18/3/1989

8. Maria Joanna (Jeanne) Willems, °Weelde 11/6/1922, †Turnhout 24/12/2003, gehuwd met Jozef Nooyens, °Poppel 28/10/1921

9. Petrus Alphonsus (Fons) Willems, °Weelde 6/12/1923, †Middelkerke 27/5/1940

10. Julia Antonia Adriana (Julia) Willems, °Weelde 5/9/1925, gehuwd 1e maal met Alfons Van den Borne, °Ravels 16/11/1926, †St. Antonius Brecht 13/10/1964, gehuwd 2e maal met Constant Gevers, °12/1/1925

11. Emilius Henricus Coleta (Mil) Willems, °Weelde 16/2/1931, gehuwd met Maria Van Loon, °Weelde 6/1/1933

Het familieboek "Info@familie Willems, Weelde" telt 310 bladzijden, is vlot geschreven, schitterend geïllustreerd, voorzien van talrijke genealogische schema's en opgemaakt in een duidelijke en mooie lay-out. Deze prachtige publicatie is niet alleen een boek over de familie, voor de familie en door de familie Willems maar heel zeker ook een zeer waardevol document voor de Weeldse gemeenschap. Daar zorgen niet alleen de talrijke Weeldse anecdotes voor maar ook de bijdragen over de Overheide, de familie "van Havre" en de oorlogsslachtoffers van de familie.

Van zeer grote historische waarde is de uitvoerige biografie (56 bladzijden) van verzetsstrijdster

Jeanne Willems die tijdens de oorlog geallieerde piloten verderhielp. Haar biografie werd gestof-
feerd met talrijke nooit eerder gepubliceerde Duitse
archiefstukken, foto's, brieven en knipsels en ver-
diend daardoor naar mijn gevoel een ruimere ver-
spreiding. "Info@familie Willems, Weelde" werd

in oktober 2006 aan de familieleden Willems aan-
geboden tijdens het 8e familiefeest en is niet in de
boekhandel te koop. Leden van de
Heemkundekring Nicolaus Poppelius kunnen het
boek wel ontlennen uit de bibliotheek van de
heemkundekring (014/65.57.28).

Wapenschild Familie Willems

Het huis Willems in de Overheide te Weelde

Huwelijksfoto Louis Willems en Anna Vinken

Ferdinand Willems en Constantia Geysen

**Huwelijksfoto Adriaan Kolen x Maria
Willems**

Louis, Hein en Jef Willems

Familie Jozef Willems-Fina Van Gils. Van links naar rechts: Ferdinand, Jozef, Maria, Marinus, Alfonsa, Hendrik, Theresia, Fina Van Gils, Andreas

Fons Willems (1923-1940)

Huwelijksfoto Jozef Willems x Maria Van Rooy

Huwelijksfoto Hein Van Gils en Fina Van Gils

Jef Willems en Fina Van Gils

Van Links naar rechts: Mit, Hein, Fons, vader Nand, Charel, Gust, Julia, moeder Stans, Louis, Jeanne, Albert, Jef

**Albert Willems en Agnes
Verhees**

Huwelijksfoto Karel Willems en Marieke van Dun

Huwelijksfoto Emiel Willems x Maria Van Loon

**Huwelijksfoto August Willems
en Elisabeth Snoeckx**

**Huwelijksfoto Jos Nooyens
en Jeanne Willems**

**Huwelijksfoto Fons Van den Borne en Julia
Willems**

door Jos Nooyens

Poppel was dan wel op 3 oktober 1944 bevrijd, maar het laatste stukje Poppels grondgebied op Nieuwkerk bleef nog drie weken gevaarlijk frontgebied. Op 10 oktober 1944 werden de Paters van Nieuwkerk door de Duitsers verplicht om het klooster te verlaten en zij vertrokken richting Tilburg. Zoals in Poppel de Aa enige tijd de opmars tegenhield, zo was voor Goirle de Lei, een waterloop nog smaller dan de Poppelse Aa, nog gedurende drie weken een geduchte hindernis in het front tussen Poppel en Goirle. De Leiloop ontspringt zuidelijk van de Schrieken en vormt daar onze Noord-West grens met Nederland. Ze heeft een bruggetje op Bedaf en Aarle en stroomt langs Nieuwkerk tot voor de dorpskom van Goirle, waar zij vlak voor huize "Buitenlust" de Poppelseweg kruist onder het bruggetje van de Hoge Vonder.

In 2005 stond Casey Conally samen met haar moeder aan het oorlogsgraf van haar grootvader John K. McGuire op het oorlogskerkhof in Bergen op Zoom. Omdat zij bezig was met een familiegeschiedenis wilde ze weten waar en onder welke omstandigheden haar grootvader op 5 oktober 1944 ergens in de grensstreek van België-Nederland aan het stuur van zijn verkennertank was gesneuveld. Leon Roosenboom van Bergen op Zoom die haar daarbij wilde helpen, begon zijn onderzoek aan de kerk van Poppel en liep op het goedvallen uit de fietsenwinkel van Vlasselaer binnen met zijn verhaal. Bij Jan Steyaert, naar wie hij werd doorverwezen, hebben wij tweemaal op een donderdagnamiddag bij een tas koffie samen gezeten en toen was het ons duidelijk dat Scharbrook pantser fuselier, John McGuire, op die 5e oktober 1944 vanuit Poppel vertrok en zich samen met een tweede pantser over de Leibrug aan de Hoge Vonder had gewaagd. Misschien hadden deze verkenners zelfs gehoopt die dag tot de dorpskom van Goirle door te dringen, maar plots werd achter hen de ondermijnde brug weggeblazen en werden zij

langs alle kanten onder vuur genomen door een peloton Duitsers die hen in een hinderlaag hadden gelokt. De twee tanks werden buiten gevecht gesteld en vijf Canadese bemanningsleden vonden daar hun soldatengraf. Op zoek naar ooggetuigen kwamen wij bij boer Van Beysterveldt aan de Poppelseweg terecht, die als vijfjarig kind dit drama van dichtbij had meegemaakt. Maar de beste getuigen vond Casey in Canada zelf, waar zij in contact kwam met de oudste zoon Van Beysterveldt die in de jaren vijftig naar Canada was geëmigreerd en daar nog steeds woont. Hij had als 17-jarige die Canadese verkenners daags voor dit drama er op gewezen dat de Duitsers nog in de buurt waren. Wat later bleek dat een medesoldaat van haar gesneuvelde grootvader de stukgeschoten brandende tank nog levend had kunnen verlaten en ook die man heeft zij in Canada nog kunnen ondervragen.

De hele oorlogsgeschiedenis 1940-1945 van Goirle en wat er in de buurt van de Hoge Vonder gebeurde van 5 tot 27 oktober 1945, de dag dat Goirle werd bevrijd, staat uitvoerig beschreven in "Een grensdorp bedreigd, bezet en bevrijd", een boek dat in 1994 werd uitgegeven door de Heemkundekring Goirle. De geïnteresseerde lezer kan dit boek raadplegen in de bibliotheek van de Heemkundekring Nicolaus Poppelius.

Roza Aerts (Roos van 't Smidje), onze Poppelse "War bride", was ook bij dit onderzoek betrokken en heeft bijgedragen tot het goede resultaat. Tijdens de grote reünie van Canadese oudstrijders in Toronto kwam Roza in gesprek met een Canadese oudstrijder die zijn eerste rustpauze na de landing in Normandië in een Belgisch grensdorpje had doorgebracht. Hij was daar ingekwartierd in een schoolgebouw schuin tegenover een kerk waar de torenspits was afgeschoten en waar men langs een klein poortje links toegang kreeg tot die school. Als katholiek had hij tweemaal de zondagsmis bijgewoond in die kerk en was van zitplaats moeten veranderen omdat de regen door het zwaar beschadigde dak van de rechterzijbeuk druppelde en plassen maakte op de vloer. Er waren in dat dorpje

waar zij zeer welkom waren verschillende café's. De krijger op rust had nog al wat tijd doorgebracht in de twee danscafé's met hun wonderbaarlijke "dance machines" (dansorgels bij Sooike De Wit en Christ Martens) waar bijna continu kon gedanst worden met vrolijke Belgische "dancegirls", die snel een mondvol Engels spraken. "You'r my sweetheart", mompelde de Canadese soldaat onder een vlugge wals. "Ja, ik zweet altijd hard als ik dans", antwoordde Wieza en de dansorgel bij Sooike De Wit startte weer een nieuw deuntje. En dat dorpje aan de grens was Poppel en zo heeft ons dorp in die dagen geestelijk en moreel bijgedragen om de vermoeide bevrijders wat op te beuren en klaar te maken voor de komende strijd. Terwijl de oorlog buiten onze landsgrenzen nog ruim een half jaar doorging, maakten wij kennis met eierpoeder, cornedbeef en Philip Morris en woonden de zondagsmis bij in een kerk zonder torenspits en met gaten in het dak. Ik herinner me nog dat op een regenachtige zondagvoormiddag kerkmeester Jaan Van Eyk, met ontbloot hoofd en de klak onder de arm, maar met zijn paraplu open de kerk kwam binnengewandeld. Ter hoogte van de preekstoel werd hij door pastoor Boogaerts in het publiek aangemaand om, "de eerbied van de altaren indachtig" zijn regenscherf te sluiten terwijl de regendruppels door het dak op hem neer vielen.

Uit Limburg kwam het bericht dat de twee bij ons ondergedoken jonge onderwijzers onmiddellijk naar huis moesten komen. De scholen zouden daar weer open gaan en er kwamen meerdere plaatsen vrij, want nogal wat onderwijzers, vooral in Limburg, werden uit hun ambt gezet omdat zij zogezegd "Duitsgezind" waren geweest ofwel omdat ze onder Duits bewind waren aangesteld. Op het openbaar vervoer kon men nog niet rekenen en neef Gust uit Winterslag en Jaak Clasen uit Nee-roeteren vertrokken op 10 augustus met onze twee fietsen die dat nog aankonden, met ons Liza en Julia achterop, naar Turnhout. Daar stond nonkel pater Jezuiet klaar met één fiets waarmee de twee jonge onderwijzers maar thuis moesten geraken. In Balen, na ongeveer 30 kilometer, zakten zij door de velg en het vehikel werd bij een boer in de schuur achtergelaten. Zij zetten hun reis te voet verder tot ze een treinkaartje konden bemachtigen. Om-

dat mijn vader in 1944 de veiligheid van de twee bedreigd voelde, had gemeentesecretaris J. Verheyen hen een tweede paspoort bezorgd met foto en gegevens waarin zij als inwoners van Poppel, tewerkgesteld in de landbouw, waren ingeschreven. Dit paspoort is hen eenmaal, bij controle door de Duitsers na de hoogmis in Poppel, goed van pas gekomen. Maar toen zij te voet op weg naar huis werden aangesproken door twee weerstanders van dienst, hebben die twee passen in één hand nog voor enige vertraging en moeilijkheden gezorgd. Met hun verleden van werk-onwillige onderduikers was hun bewijs van goede vaderlander bewezen en werden zij -de een zijn dood, is de ander zijn brood- onmiddellijk in het onderwijs benoemd en stonden zij eind oktober al voor de klas.

In Poppel zou het nog tot 16 april 1945 duren vooraleer het geregeld onderwijs weer zou beginnen. In mei waren de schoolgebouwen bezet door SS-ers en vanaf oktober regelmatig door Engelsen en Canadezen. Kwam daarbij dat Poppel onder de aanvliegroete van de V1 en V2 kwam te liggen die werden afgevuurd op de haven van Antwerpen. Die vliegende bommen die dikwijls onnauwkeurig waren afgesteld zouden teveel slachtoffers kunnen maken als zij op of in de buurt van een school zouden ontploffen.

Rond half oktober 1944 leverde Jos Haagen, de veldwachter, bij ons een gevangene af van de Kolonie van Hoogstraten, die Jos als landloper in Poppel had opgepakt met het verzoek om hem kost en inwonen te verschaffen en hem aan het werk te zetten op de boerderij. Om te voorkomen dat de terugtrekkende Duitsers de geoogste aardappelen zouden opeisen, waren er op dit late tijdstip nog niet veel aardappelen gerooid, en een raper meer, weze het dan een ex-gevangene, was zelfs welkom. Het was een gezet baasje van rond de veertig, gekleed in een versleten gevangenisplunje, barvoets in zijn klompen en franstalig. Hij beweerde dat op een moment de gevangenispoort was open gezet en dat hij gewoon langs de hoofdingang de gevangenis was uitgewandeld. Papieren had hij niet op zak, maar hij zou Tienpont heten en afkomstig zijn uit de streek van Moeskroen. Later zou blijken dat hij een gewiekste manipulator was

die met zijn schone Franse praatjes ons netjes om de tuin wist te leiden. Het werk op de boerderij was hem niet vreemd want hij had al op de gevangenisboerderij gewerkt en met zijn kennis van maar een paar woorden Nederlands, was hij de attractie op de boerderij. Waarvoor hij gestraft was en voor hoelang zijn wij tijdens de drie maanden dat hij bij ons verbleef niet te weten gekomen. Omdat hij zijn straf verdiend en nog niet uitgezetten had, zo beweerde hij, heeft hij al die tijd geweigerd om met ons aan één tafel te zitten. Zijn eten werd hem gebracht aan een tafeltje op de voorstal en zijn slaapstede had hij ingericht op de schelft. Regelmatig schreef hij een ontroerende brief aan zijn moeder die ik te lezen kreeg en moest vertalen en die bij de toehoorders een traan deed opwellen. Maar geen enkele brief heeft hij ooit gepost ... Op een dag zou hij zijn moeder en familie in Moeskroen gaan bezoeken en daarna zou hij zich bij het gerecht melden of terug naar Poppel komen. Wij gaven hem een ordentelijk kostuum en een som geld en de berouwvolle heer Tienpont vertrok met onze goeie fiets naar de bushalte in Poppel. Bij Janus Dekkers op 't koerke zou hij de fiets achterlaten, maar nooit hebben we nog een spoor gezien van Tienpont en van onze goeie fiets. En dat was misschien nog wel ons groot geluk.

Na de gevechten rond Poppel en de daaropvolgende wekenlange artilleriebeschietingen van de geallieerden lag er heel wat oorlogstuig en allerlei munitie zo maar voor het oprapen in het veld. In hun in der haast uitgegraven loopgrachten en geschutspotjes lieten de Duitsers veel geweer- en mitrailleurkogels achter, alsook enkele geweren, handgranaten en landmijnen. De geallieerden waren erg kwistig met hun materiaal en waar hun kanonnen hadden gestaan kon men karrevrachten koperen hulzen aantreffen met daar tussen nogal wat blindgangers en ook volledige verpakkingen op scherp staande obussen, waarvan men niet de moeite had gedaan om ze mee te nemen nadat de stelling was verplaatst. En dat gevaarlijk oorlogstuig werd al vlug populair bij de Poppelse jeugd, die het ging demonteren en er allerlei spelletjes mee ging spelen. Waar kwam toch die drang vandaan om doodsgevaarlijke munitie als speelgoed te hanteren? Maar ik mag in dit verband zeker niemand veroordelen want op een avond trokken mijn broer en ik naar de schelft boven de koestal met een

meterhoge obus die we ergens aan de Hegsebrug hadden meegenomen. Aan het slaghoedje in de bodem van de huls was te zien dat het geketst was maar niet doorboord. We hadden dus een blindganger in handen, die voor de rest gebruiksklaar op scherp stond. De ongeschonde stalen granaat leek machinaal in de hals van de huls te zijn vastgeklemd maar liet zich gemakkelijk uit de hulsnek loswrikken, en nu konden wij de lading lange groengrijze kruitstaafjes uit de huls schudden. Die, op dikke spaghetti lijkende kruitstaafjes worden binnen de huls tot ontbranding gebracht en zorgen in de afuit en de kanonloop voor een gecontroleerde stuwkracht om de granaat weg te schieten. Steek wat van die staafjes in een ijzeren jerrycan en sluit de vulopening. Haal een staafje door een vooraf gemaakt gaatje in de bodem van de kan en ontsteek dat staafje met een geïmproviseerde lont van stro. De jerrycan klapt uiteen op haar gelaste naad en de stukken worden wel 20 meter hoog de lucht in geslingerd. Aangewend in een oude melkbus met een goed sluitend deksel en een ontbrandingsgaatje in de bodem, wordt het deksel bij ontbranding met een luide knal weggeblazen als een ongeleid projectiel. Als men zulk een staafje onder de voet klemt en met een lucifer tot ontbranding brengt, schiet het met een rokend staartje in een wirwar weg als een gillende keukenmeid. Dus ieder zijn eigen vuurwerk gratis!

We hadden goed demonteer materiaal ter onzer beschikking want een paar dagen voordien kwam er zo maar pardoes een Engelse legerwagen bij ons de binnenkoer opgereden. De chauffeur bood ons een paar splinternieuwe reservewielen, een heel lot autosleutels, knipscharen, hamers, enz. te koop aan voor Belgisch geld. De soldaat was haastig en het geheel was een koopje.

Uit de bodem van de nu lege huls liet zich vrij gemakkelijk een setje van ongeveer 3 cm diameter losschroeven dat het slaghoedje en een duimdik van gaatjes voorziene uitstulping bevatte dat gevuld was met fijnkorrelig zwart poeder. Het roodkoperen slaghoedje had een deukje, maar was onvoldoende door de slagpin geraakt om het krachtige zwarte kruit dat zich in de uitstulping tussen de kruitstaafjes bevond, te doen ontbranden. De eerste fase van de ontmijning hadden wij zonder kleerscheuren geklaard. De granaat zelf, die wij

uit de hulshals hadden getrokken, leek mij van een gegoten staallegering te zijn en was te vergelijken met een grote kogel van ongeveer 25 cm lang en een kaliber van rond de 1000 mm, waarschijnlijk een tankgranaat. Van voor was de puntige granaatkop wat afgeplat en vormde een kapje dat met schroefdraad op de granaat was bevestigd. Dat kapje had een uitboring in het midden waarin een ontsteker leek ingebouwd. Wij keken aan tegen een koperen plaatje dat met rode verf was gemerkt. Even hebben wij met een schroevendraaier dat magische plaatje, laat ik het maar een soort membraan noemen, aangeraakt dat wellicht de granaat doet ontploffen als zij op haar doel inslaat. Heeft die rode verf ons intuïtief aan een rood verkeerslicht en aan stoppen doen denken? Ik hoop het, want achteraf gezien heeft het toen maar een haartje gescheeld of ik had dit verhaal niet kunnen voortvertellen. Het kapje dat aan de bovenkant twee gleufjes had voor een speciaal passende sleutel, hebben we met een tang van het granaatlichaam losgeschroefd. Zomaar met de ontsteking en al! En klaar was Kees!

In de buik van de granaat zat een dikke vaste laag rozige springstof en ik vermoed dat wij ons gevaarlijk spel gespeeld hebben met een brisantgranaat die haar vernielende kracht dankt aan een zware ontploffing en haar dodende scherven. Bijna was er toch nog een slachtoffer. Toen ik wat later achteloos een vingerhoed van dat zwarte ontstekingskruit met een schep kolen in de Leuvense stoof kieperde, kwam het kacheldeksel met een plof naar omhoog. Een fontein van rode gensters daalde neer op de pels van onze hond die naast de kachel lag te slapen en nu jankend door de woonkamer stormde en zich bijna te pletter liep tegen een tafelpoot. "Er moet iets verkeerd tussen de kolen gezeten hebben!," schamperde mijn broer.

Frans Verbeek vertelde mij dat hij en zijn speelkameraden allerlei met kruitgevulde hulzen, die op het gehucht de Hegge voor het oprapen waren, met het slaghoedje naar boven ingroeven in de bodem van een oude zavelput. De granaat was van de huls verwijderd en men zorgde ervoor dat de huls goed aangestampt een beetje schuin in de zandbodem kwam te staan om een beetje richting te geven. Een scherpe, door een plankje geslagen

spijker, werd op het slaghoedje gelegd zodat van bovenaf alleen dat plankje nog te zien was. Vanaf de rand van de zandgroeve werd dan een zware steen op dat plankje gemikt waardoor het geheel met een doffe knal ontplofte en waardoor nu de huls in een wolk van geel stof als een raket het luchtruim koos. Een kruitspoor werd uitgestrooid zoals in een oude cowboyfilm en schietklare mitrailleurkogels werden in een rij op dat spoor gelegd. Het brandend kruitspoor deed de kogels één voor één ontploffen met een sissend geluid en een rookpluimpje. Om de zoveel kogels was er een lichtspoorkogel die dan in een rode gloed ontplofte. Maar om de voorraad kruitstaafjes op peil te houden moest men telkens weer een granaat op scherp uit de koperen huls wrikken. Dat hierbij niet meer ongelukken zijn gebeurd is een raadsel.

Wie toen in die tijd een sleuf silo had aangelegd, gevuld met koperen hulzen waar niemand zich om bekommerde en ze nu als brocante of aan gewone kiloprijs op de markt zou brengen, had een klein fortuin verdiend. Hier en daar zie ik er, al dan niet bewerkt, als sieraad op de kast staan. Jan Timmermans van Poppel heeft er een prachtige verzameling van. Indien er ergens nog een koperen kool-schep, die door Ruud van 't Smidje werd gemaakt van een huls, zou opduiken, dan willen wij die graag in ons nieuwe museum tentoonstellen. Toen ik onlangs zo een huls even in handen nam, merkte ik dat het slaghoedje intact was en toen Frans op mijn verzoek met een lampje bijlichtte zagen wij dat ook de ontstekingskaars in de huls nog gewoon aanwezig was. Even onbedacht met een lucifer bijlichten en men wordt nog diezelfde dag in het R.T.V. nieuws vernoemd. Op een paar honderd meter van de Bedafse brug, langs een smalle dreef van de Schrieken, lagen een dozijn ronde platte tankmijnen op een hoopje die door de Duitsers daar waren achtergelaten. Jef Bax redeneerde dat hij die beter ter plaatse tot ontploffing konden worden gebracht. Als oudstrijder van 40-45 was Jef gefascineerd door munitie en springtuigen en hij was aan de rechterhand al een duim en een vinger kwijtgeraakt toen hij een zware mitrailleurkogel in de tang had genomen. Toen Jef op 88-jarige leeftijd naar het rusthuis van Ravels verhuisde is de speciale dienst van het leger nog enkele koffertjes met oorlogsmunitie komen ophalen uit zijn tuinhuisje aan de Vond.

Een paar weken voor hij in het rusthuis plots overleed, heb ik een gesprek met hem gehad om te weten te komen onder welke omstandigheden hij duim en wijsvinger was kwijtgeraakt en hoe die mijnen in de Schrieken op een zondag door hem tot ontploffing werden gebracht. Maar Jef was een beetje verward en stuurde mij door naar zijn vroegere gebuur en goede vriend Harry Severijns die daar alles van wist.

Die bewuste zondag in november 1944 hadden de twee vrienden afgesproken om in de namiddag in het dorp een pintje te gaan drinken. Harry was met de fiets en omdat zijn broer nog niet terug was met hun gemeenschappelijke fiets, wandelde Jef te voet met Harry mee. Opnieuw begon Jef over die mijnen die maar niet wilden ontploffen niettegenstaande hij er in de voorbije week met zijn Duits geweer op had geschoten en er van ver een paar halve bakstenen naar had gegooid. Toen ze op de plaats kwamen waar die mijnen lagen, simuleerde Jef dat hij moest plassen en verdween rechts van Baarlesteenweg in het bos aldaar terwijl Harry midden op de weg over zijn fiets stond gebogen en wachtte. Plots was er een helse knal en Harry werd met fiets en al van de weg geblazen en belandde met zijn gehavende fiets links van de weg tegen een boom. Waar hij eerst richting Poppel had gestaan, stond hij nu richting Baarle. Jef moet goed beschermd achter een boom gestaan hebben toen die mijnen dan toch ontploften en had enkel een paar schrammetjes in het aangezicht en een lichte wonde aan de pols. Bij hem thuis aan 't brugske sneuvelden er enkele ramen, en de dakpannen die nog maar onlangs goed gelegd waren, lagen weer schots en scheef. Er was een flinke krater geslagen en de begroeiing die door de ontploffing was neergeslagen, heeft zich met de jaren hersteld en overschaduwd nu van wat er nog rest van de krater. Geburen en nieuwsgierigen kwamen toegelopen en toen een van hen opperde dat er waarschijnlijk een vliegende bom was gevallen, gebaarde Jef van kromme haas. In hoe verre was hij bij die ontploffing betrokken? Heeft hij van achter een boom, maar nu van dichterbij, weerom een steen naar die mijnen gegooid? Harry weet het ook niet. Op het kasteel van de Schrieken heeft een Poolse legerarts zijn polswonde verzorgd, en toen hij daar zonder tolk werd verhoord, kwam Jef met een ver-

haal dat hij tegen een draad was gelopen en ... pats-boem! Maar daar heeft zijn vriend Harry nu nog zijn twijfels over. Door hun haastige terugtocht lieten de Duitsers enkele oorlogsgeweren achter, een geliefde krijgsbuit voor weerstanders, wapenverzamelaars en gelegenheidsschutters. Bij mijn weten waren er op ons gehucht alleen al een drietal in omloop, waarmee geschoten werd voor de kick. Als men in het donker een kogel afschoot in een juiste hoek vanaf de schouder, dan dook die de grond in en kwam wat verder weer boven in roodgloeiende toestand door de wrijving met de grond en trok dan een lichtspoor in een onvoorspelbare richting. Poppelse kandidaat leger-vrijwilligers kwamen op ons gehucht langs om met een kogelgeweer te leren schieten, en het verre doel was een gietijzeren waterpomp die bij Huybse stalleke stond voor het blok (jonge mast). Dat verwekte te veel onrust bij sommige geburen en men verlegde het doel naar een stromijt die tenminste de kogels opving. Maar op een morgen kwam er rook uit die stromijt en dat was niet het gevolg van zelfontbranding. Toen er een kogel bleef vastzitten in hun Duits scherpschuttersgeweer met vizier, moest er wat ondernomen worden. Maar geen paniek. Vlakbij stond de skar "te heu" en men bond het geweer met de kolf goed vast aan de berrie van de kar. Nadat er een nieuwe kogel was ingestoken, strikte men een vliegertouwke aan de trekker van het geweer en nam plaats achter de laadbak van de kar. Men gaf een snok aan het koordje en alsof den duvel er mee gemoeid was nam de ene kogel de andere mee in de richting van het onbewoonde gebied van de Overheide. Indien de geallieerden een Duits geweer in handen kregen dan paktten zij het vast aan het einde van de loop en sloegen het hard op de grond waardoor het geweer brak. Met zo'n geweer, zonder kolf of grendel ging Jo Van den Hout met zijn maat Gaston op vogeltjesjacht. Lege patroonhulzen met intact slaghoedje werden gevuld met een hoeveelheid kruit en bolletjes gemaakt van een versleten loden darm. Met een stopsel er op werden die kogels in de loop van het halve geweer gestopt dat door Gaston enigszins van op de schouder op het doel werd gericht en dan sloeg Jo met een hamerke op het slaghoedje wat het schot deed afgaan. Hun gevaarlijk omgaan met springstof werd getemperd toen een uit de hand gelopen ontploffing van een

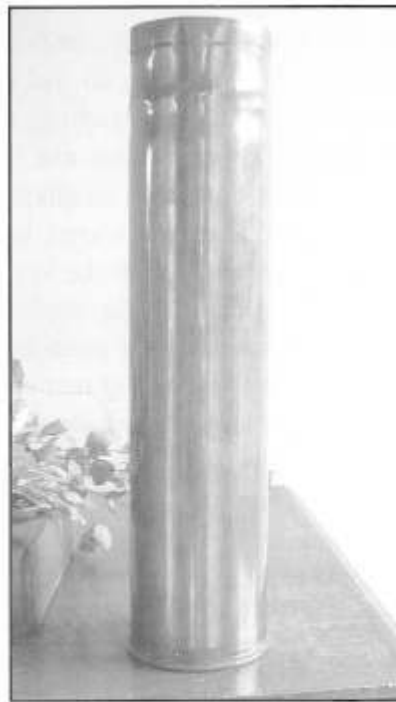
jerrycan vanachter de boerderij van Louis Jonkers aan de Beekseweg een ruit brak in de serre van Mil Debonnaire drie huizen verder. Toen de munitie na een tijdje opgeraakte was ook die speeltijd voorbij.

Het nieuw aangetreden parlement Pierlot ging regeren en op 6 oktober werd geheel onverwachts de "Operatie Gutt" van kracht en alle bankbiljetten moesten ingeleverd worden met uitzondering van het briefje van 20 frank. Dat was voor velen een lelijke streep door de rekening van hun zwart geld. Hetzelfde zal gebeuren in Nederland, maar het briefje van één gulden zal vrijgesteld worden, dacht Jef, en hij begon die briefjes te hamsteren en aan verhoogde prijs op te kopen. Hij maakte een gleufje boven in de oude wandkast en al wat hij aan papieren guldens op de kop kon tikken, verdween in de gleuf van zijn speculatieve spaarkas. Nederland bleef echter nog maanden bezet, en moest tijdens de hongerwinter van 1945 met voedseldroppings van de geallieerden die winter doorgeholpen worden. Negen maanden na ons moesten ook onze noorderburen al hun papieren geld, ook de briefjes van één gulden, inleveren en Fina de meid heeft 2 dagen vochtige en beschimmelde

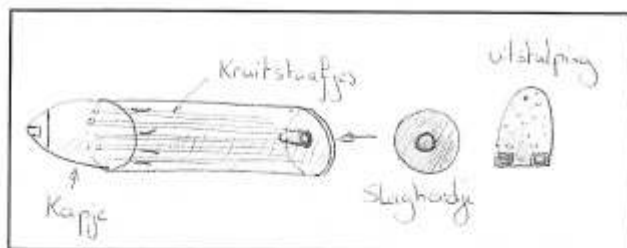
briefjes van één gulden moeten droogstrijken want de verzamelkas van Jef had te lang tegen een vochtige muur gestaan. Naargelang de wapenstilstand en de onvoorwaardelijke overgave van Duitsland steeds dichterbij kwam ging ook het Poppelse dorpsleven er op vooruit. Het brood werd elke week witter en de knijp werd koffie. De bevrijders deelden, het liefst tegen betaling, mee van hun overvloed van cornedbeef, eierpoeder, sigaretten en chocolade. De smokkel naar Nederland beleefde gouden tijden en wie tijdens de bezetting met de Duitsers had gesmokkeld deed dat nu met de geallieerden. Ik was blij met mijn splinternieuwe legerschoenen ook al waren zij een paar maatjes te groot en wollen legerdekens werden omgetoverd tot heuse wintermantels. Op 8 mei 1945 werd in Berlijn de capitulatie formeel getekend en op 31 mei 1945 trok de vredestoet door Poppel onder het motto "Viert geestdriftig, eendrachtig en waardig deze heerlijke dag". Met deze oorlogskroniek is getracht, soms met een knipoog, kleine en grote oorlogsherinneringen uit de periode 1940-1945 te beschrijven. Indien de geïnteresseerde lezer er iets aan toe te voegen of te verbeteren heeft, dan kan hij dit laten weten aan de auteur (zie binnenzijde omslag).

Twee versierde en gegraveerde obussen bij Jan Timmermans

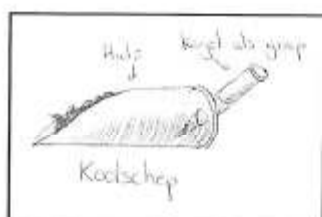
Obus: in de hals inkepingen waarmee de granaat werd vastgezet

Links: doorsnede obus.
Rechts: Jozef Bax

Obusbodem, 75 mm,
1943

Tekening koolschip
gemaakt van obus en
mitrailleurkogelhuls

Groep versierde obussen bij Jan Timmermans

De belevenissen in Kongo van de Weeldse missiepater Henri Maes

door Henri Maes

Hoofdstuk I: Mijn eerste stappen (1947-1948)

Mensen op leeftijd hebben nogal eens de euvelde moed om hun omgeving aandacht te vragen voor het ophalen van hun oude herinneringen. Ook mij overkwam dat de laatste jaren wel eens. Opmerkelijk is daarbij dan wel dat sommige toehoorders er op aandringen om dat alles eens op schrift te brengen, iets waaraan ik totnogtoe nooit gevolg heb gegeven. Het ging immers alleen maar over louter persoonlijke belevenissen, die de gang van

zaken op de missie en de geschiedenis van deze laatste in geen enkel opzicht hebben beïnvloed. Indien ik nu wel een schuchtere poging in die zin onderneem, weet ik eigenlijk zelf nog niet goed waarom. Wellicht bedoel ik daarmee iets op te roepen van de sfeer en ook iets van de situatie waarin een handvol geestdriftige jonge missionarissen, boordevol goede wil, maar totaal onervaren, onbeholpen en onvoorbereid, zelf hun weg moesten gaan zoeken in de jungle van een gans vreemde cultuur. Bovendien ben ik wellicht nog één der laatste getuigen van een onherroepelijk vervlogen tijdperk. Soms denk ik eraan dat het wel gauw een halve eeuw geleden zal zijn, dat ik hier mijn tenten

Henri Maes

opsloeg. En, bij mijn eerste aankomst in 1947 waren de Passionisten nog maar een 15 jaar werkzaam in de Sankuru-missie. Kongo was nog niet eens 40 jaar Belgische kolonie. Zo voel ik me eigenlijk niet zo ver verwijderd staan van de eerste missionarissen. Wellicht draag ik in mij nog enkele resten van een legendarisch verleden.

Voorgeschiedenis: mijn roeping

Beter spreek ik niet van mijn missieroeping, vermits ik die waarschijnlijk niet had. Voor mijn eerste communie sprak ik er wel over dat ik Pater wilde worden; in geen geval een pater op blote voeten, want ieder weekend zag ik op onze parochie de bruine paters van Turnhout, barrevoets, ook in het hartje van de winter over sneeuw en ijs, rondgaan. Dat was niets voor mij. Ik voelde mij veel meer aangetrokken tot de Picpussen, omwille van mijn sympathieke dorpsgenoot Pater Van Beurden, de latere missiebisshop van Kole. Deze had mij trouwens al ingeschreven voor hun school. Daarbij had hij mij een korte levensschets gegeven van Pater Damiaan De Veuster, en dat had mij een vaag verlangen ingegeven om ook bij de meelaatsen te gaan werken. Toen daagde een Passionist op in mijn leven: een pater met een grote plaat op zijn zwart habijt, een stuurse verschijning. Op school kwam hij in onze klas spreken over Jezus Gekruist en over St. Paulus van het Kruis en andere dingen die kinderen niet interesseerden. Daarna moest de hele klas zijn naam en adres luid opzeggen: Pater Alfons! Passionist! Sint-Katelijne-Waver!!! Tenslotte vroeg hij wie van ons priester

wilde worden. Vermits ik was ingeschreven bij de Picpussen, stak ik mijn vinger in de hoogte. Na schooltijd kwam hij bij ons langs, en hij zei dan dat ik Passionist moest worden. Ik had zulk een heilige schrik van die mens dat ik niet neen durfde zeggen. Daarmee was ik tegen mijn zin uitgeleverd aan die strenge Pater Alfons Muylaert (1887-1970). Daarbij was deze nog zo snood geweest om zich te presenteren in kousen en schoenen. Hij zegde me dat ik later een groot predikant moest worden, en om mijn borst te ontwikkelen moest mijn moeder die elke avond inwrijven met koud water. Voor moeder was dat evangelie, en elke avond moest ik onder de pomp, iets waarvoor ik echt een hemelse schrik had. Op mijn elfde jaar leverde vader mij te Mechelen over aan Pater Alfons. Al de nieuwen van het bisdom Mechelen moesten hem daar voor het station opwachten. En wat zie ik daar opeens? Uit een bus of een tram komt Pater Alfons gestapt ... barrevoets! Ik kijk naar vader en vader kijkt mij aan. Kom maar jongen, zei hij, we gaan terug naar huis. Maar ik antwoordde: We zijn nu toch zo ver, pa, ik zal maar meegaan. Wonderlijk genoeg heb ik daar nooit spijt over gehad. En die blote voeten zijn mij niet in het minst een hindernis geweest voor wat mijn roeping betreft. Sindsdien verliep mijn jeugd in het strenge kader, eerst van het juvenaat, en dan van het noviciaat en van de verdere priesterstudies, en wel zonder noemenswaardige voorvallen. IJverig bereidde ik mij er op voor om in de lijn van ons charisma, een groot predikant te worden. Sinds lang echter had ik die nare borstwassingen achterwege gelaten. Op de dag van mijn priesterwijding openbaarde vader me een groot geheim dat mij nooit was verteld om mijn roeping niet te beïnvloeden. Jongen, zei hij, toen je één jaar oud was, op een koude winteravond, was je stervensziek. Dan heb ik je in een deken gewikkeld en ik ben zo naar het kapelletje gelopen, dat van de heilige martelaar van ons dorp, Nicolaas Poppelius, en ik zegde: Als mijn kind geneest, mag hij later, als hij wil, priester worden. En een paar dagen later was je genezen. Nu eerst begreep ik waarom mijn ouders zich nooit tegen mijn roeping hadden verzet en moedig de financiële offers hadden gebracht voor mijn priesterstudies.

Augustus 1947

Enkele maanden na mijn wijding, in augustus 1947, riep Pater Provinciaal Bernardus Vandenberghe (1912-1993) mij naar Kortrijk. Het was dus zo ver: eerst zou ik enkele jaren leraar zijn in het juvenaat, om nadien gelanceerd te worden in de predikatie! Zo tenminste had ik het me voorgesteld, maar ... Pater Bernardinus viel met de deur in huis: Pater Koenraad! Dat is wel! Je bent bestemd voor Kongo, en je zal vertrekken op 18 september. Ik duizelde, maar men had ons geleerd dat God zelf sprak door de mond van de overste, en daaraan geloofde ik nog. Dan volgde een korte discussie over de zo nabije vertrekdatum en de voorbereidselen. Nu, aan die datum kon nog wel iets veranderen. Tien minuten later verliet ik de kamer van de Provinciaal, en toen eerst realiseerde ik mij mijn stomiteit: in tien minuten tijd had ik beslist over het verdere verloop van mijn leven! Dan begon ik in de gang te wenen. Toevallig passeerde daar de overste Pater Hilarion Vanlaer (1914-1970). Hij nam me mee naar zijn kamer en trachtte mij wat op te beuren. Slechts veel jaren later heb ik ingezien dat die keuze van God de goede keuze was, en dat mijn plaats in Kongo was en dat ik me nergens zo had kunnen ontplooiën als hier in Kongo-Zaïre. Pater Gerard Vanden Broeck (1883-1959), zorgde als missieprocurator voor mijn equipment, aan de hand van een prospectus. Daarop stonden naast ondergoed en kaki-kostuums, ook laarzen vermeld, die ik later nooit gedragen heb, en vooral: één paar hoge en twee paar lage schoenen. Maar, zei Pater Gerard, en hij kon het weten, je neemt beter twee paar hoge en één paar lage schoenen, in verband met de broesse daar. Ik heb nooit die hoge schoenen gedragen. Intussen zette ik me naarstig aan de studie van het Otetela. En mijn eerste professor daarvoor, men kan het geloven of niet, was Broeder Eugeen Van Hul (1922-1989). Die had toen al lang zijn zinnen gezet op Kongo, maar daarheen zou hij pas twee jaar na mij vertrekken. Hij had, wie weet van waar, een woordenlijst bijeengekrabbeld, en hij leerde me die vlijtig aan. Maar, naar de latere resultaten te oordelen, namelijk wanneer je Broeder Eugeen hoorde praten, leek het er op dat die vlijt, voor wat hem zelf betrof, met de jaren toch wel wat was afgenomen.

Naar Kongo

Op 10 december 1947 vertrok ik uit Antwerpen samen met Pater Frans Wouters (1905-1977). Het werd een reis van 15 dagen op de "Mar del Plata", met 250 passagiers waaronder 14 missionarissen. Bij die oudere missionarissen, toen mensen van ongeveer 40 jaar, hadden de paar nieuwkomers niet veel in te brengen. Als regel gold dat men pas na tien jaar Kongo zijn mond mocht opendoen. Het was ook opvallend dat die missionarissen de strafste eters waren in het driesterrenhotel van onze boot, net of ze jaren lang op hun kin hadden moeten kloppen. Kerstnacht vierden we nog aan boord, en op Kerstmis zelf stapten we de procureur van de Redemptoristen binnen. Daar maakte ik kennis met die wondere vrucht die me in heel mijn verder missieleven zou rechthouden: de papaja. Een oude Redemptorist leerde me hoe ik die moest eten: die zwarte zaadjes, daar komt het op aan, de rest kan je wegwerpen. Ik vond die smaak maar zo en zo, tot ik in de gaten kreeg hoe iedereen aan tafel met geniepig leedvermaak mijn vreemde ervaring volgde. 's Anderendaags ging het dan met de witte trein naar Leopoldstad langsheen de nette stationnetjes. Toen we in Kisantoe aankwamen zei Pater Frans: Kom, we blijven hier een paar dagen op de missie van de Jezuïeten, want we moeten toch nog acht dagen wachten op de kleine boot in Leopoldstad. In Kisantoe troffen we een mooie missie aan met een machtige kathedraal in baksteen. Verder bezochten we de steenovens, de beroemde tuin van Br. Gillet en een prachtige vee-stapel van zowat 6000 beesten. Mgr. Verwimp nam ons in zijn auto mee om zijn grootseminarie in Mayidi te gaan bezichtigen.

Naar het binnenland

Een trein bracht ons verder naar Leopoldstad waar we logeerden op de gloednieuwe procureur Ste. Anne van de Scheutisten. Enkele dagen nadien scheepden we in op de kleine boot, een steamer die ons in negen dagen over de Kongostroom en over de Kasai naar Port-Franqui (Ilebo) zou varen. Iedere avond legden we aan bij een houtpost, waar voor de steamer gedurende twee uur lang, door zingende sjouwers brandhout werd ingeladen. We meerden ook aan bij een paar missieposten, onder meer in Mushie, waar mijn dorpsgenoot, de oude Pater Bax pastoor was. Hij kwam ons op de boot begroeten

en hij maakte me aanstonds vertrouwd met de plaatselijke geplogenheden. Ik mocht voor al de paters een glas bier gaan bestellen in de bar. Opdat ons vaartuig niet op zandbanken zou vastlopen, had vooraan op de steamer een peiler plaatsgenomen met een lange stok, en regelmatig riep hij de diepte van het water. Intussen schoven de donkergroen beboste boorden van de stroom langs ons voorbij, en het onbarmhartig klimaat begon het zweet uit ons lichaam te persen. Op 14 januari legden we aan in Port-Franqui, en we zochten er voor de nacht een onderkomen in de eerder arme en bescheiden missie van de Jozefieten. De dag daarop had een moeizaam voortkruipende trein van de B.C.K. die vuile rook en gensters de lucht inspuwde, een volle dag nodig om ons naar Luluaburg (Kananga) te puffen. Daar viel ons een gastvrij onthaal te beurt op de procureur van Scheut. Van daar uit liepen onze wegen, die van mij en die van Pater Frans, uiteen. Ik zou naar Lodja reizen, 450 kilometer ver met de kamion MAS die ook als postwagen dienst deed. Pater Frans zei: Zo moet jij maar eerst de religieuze overste in Lodja gaan groeten, en je zal er je bestemming vernemen. Maar, ik ga met een andere kamion MAS over Lusambo, recht naar mijn missie Lubefu, want anders zouden ze me wel eens kunnen verplaatsen. Op 17 januari, we zaten inmiddels in 1948, ondernam ik de lange reis in de cabine van de kamion, gezeten naast de chauffeur. Overal in de dorpen tussen de palmbomen wuifden de kinderen naar ons. 's Avonds rond half zes en na 240 kilometer hield de chauffeur halt nabij de kleine broesse-post Bena-Tshadi. Hier overnachten, zei hij, en morgen om zes uur trekken we verder over Bena-Dibele naar Lodja. Goed en wel, maar waar moet ik overnachten? Geen probleem! zei de man, daar staat de gîte waar de blanken altijd logeren. Ik doorzocht het huis: er stonden een tafel, een paar stoelen en ook een bed in bamboe, maar wel zonder matras of beddegoed. 't Was maar een benarde situatie. Maar na ongeveer een kwartier hoorde ik een motor ronken. Het was een jonge katoen-agent, mijnheer De Pessemier, die zijn post kwam ophalen. Hij ontfermde zich over mij, en hij nam me mee naar zijn woning bij zijn vrouw en hun eerste kindje. Ik bracht er een aangename avond met hen door. Dan bracht De Pessemier me terug naar de gîte en hij gaf me de matras en het beddegoed die hij had meegenomen.

Het was een wat onrustige nacht voor mij, en reeds voor vijf uur in de morgen had ik al mijn miskoffer en alle benodigdheden op tafel geïnstalleerd. Maar, ik had geen water voor de mis. Met behulp van een flitslamp zocht ik me een weg naar het nabije gehucht, op een honderd meter vandaan en ik klopte aan bij de eerste hut. Een oud vrouwtje opende de deur op 'n kier, en wellicht meende zij een spook te zien, want ze sloeg gauw de deur weer dicht. Bij een volgende hut deed een jongen open. Met mijn ampulletje beduidde ik hem dat ik water nodig had. Hij haalde een kalebas met water uit zijn hut te voorschijn, en ik deed hem teken mij te volgen, want zonder misdienaar mocht men geen mis lezen. De aanwezigheid van die jongen leek mij voldoende, ook al was hij dan een heiden. Ik begon dan de mis bij het schijnsel van een kaars. Van op een veilige afstand keek de jongen achterdochtig naar heel dat vreemd gedoe, voor hem wellicht een vorm van tovenarij. Opeens, precies om half zes en na de consecratie, hoorde ik een motor ronken: de MAS, mijn kamion was er vandoor, zonder mij. Daar stond ik dan na de mis, heel alleen. Wat nu gedaan? Geen nood. Rond 7 uur kwam De Pessemier zijn beddegoed ophalen, en hij nam me weer mee, voor het ontbijt. Daarna zei hij: Kijk, ik moet toch Pater Raymond eens gaan bezoeken in Bena-Dibele: ik breng je er wel naar toe. Wat voelde ik me opgelucht.

Rond tien uur in de morgen zien we onderweg onze kamion MAS met veel volk er om heen, druk in de weer. We vernemen dat een paar dagen tevoren een geweldige tornado een twintigtal bomen heeft uitgerukt die op de weg zijn terechtgekomen. De mensen uit de dorpen in de omtrek waren opgevorderd om alles te komen doorzagen en uit de weg te ruimen, onder de leiding van de blanke staatsagent van Bena-Dibele. Plots zien we in de verte een troep mannen aangelopen komen, met naast hen politiemannen met een blauwe fez op het hoofd. Eén van hen vraagt iets aan de blanke die knikt. En dan ben ik getuige van een gebeuren dat ik later nooit meer zou zien. De politiemannen smakken een eerste man tegen de grond, stropen zijn broek naar beneden en één van hen geeft hem enkele zweepslagen. De arme man jankt van de pijn. Daarna ondergaan nr.2, nr.3 en al de anderen, zo een vijftiental, hetzelfde lot. Sommigen geven

zelfs geen krik, terwijl anderen het reeds uitschreeuwen, nog voor de slagen vallen. Ik vroeg me af in welk land ik hier wel was terechtgekomen. Het ging om mannen uit 'n dorp, die daags tevoren geen gevolg hadden willen geven aan de opvoeding in verband met de uitgerukte bomen. Later heb ik me dikwijls afgevraagd wat die mensen wel moeten gedacht hebben, dat een Pater getuige was van het gebeuren, zonder tussenbeide te komen. Want nadien heb ik vernomen dat het mensen van de Idanga-stam waren, die volgens Pater Daniël Tack (1903-1971), in die tijd zo wat onze beste christenen waren. Het zag er niet naar uit dat de kamion MAS diezelfde dag nog verder zou kunnen rijden. Maar aan de andere kant van de reeks omgevallen bomen, zag ik de camionnette staan van een zekere mijnheer Peters uit Bena-Dibele die op weg was naar Luluaburg. Hij nam me met mijn koffers mee in zijn wagen, en bracht me over de brede Sankuru-rivier naar de missie van Bena-Dibele, waar ik in de namiddag van 18 januari aankwam. De missiepost daar was toen nog maar in voorlopig materiaal opgetrokken. Ik was blij er confraters aan te treffen, waarvan ik sommigen zelfs niet kende, onder meer Pater Raymond Halkett (1904-1964), en ook de religieuze overste Pater Benedictus Weetjens (1902-later uitgetreden) en Broeder Paul Boodts (1912-1969) die met hun camionnette (toen de enige in het bisdom) naar Bena-Dibele gekomen waren. Na een wel-doende nachtrust, ging het 's anderendaags per camionnette naar Lodja, 150 kilometer ver, met Broeder Paul en Pater Benedictus in de cabine, en ik achteraan. Gedurende de hele reis was ik ziek van het stof en van de uitlaatgassen; ik moest er van braken, maar onbarmhartig ging het verder. Ik slaakte een zucht van verlichting toen we die zondagnamiddag de brede bomenlaan opreden naar de missie van Lodja. De paters waren buiten met enkele blanken aan het kegelen. Het overviel me dan ook als een koud stortbad dat eerst niemand zich bekommerde om die nieuwkomer en dat zij maar voort kegelden. Tenslotte ontfermde Pater Eugeen Heynen (1919-1981) zich over mij en hij bracht me naar mijn kamer. Al de volgende dagen zette ik me ijverig aan de studie van de taal, zonder leraar en met veel moeite, met als enige hand-leiding de oude grammatica van Pater Handekeyn en een onooglijk hygiëne-boekje "Français-

Henri Maes met zijn zuster Clementine Maes voor het ouderlijk huis te Weelde (De Hoek 5)

Otetela". Na ongeveer een week hard blokken, kwam op zeker ogenblik Pater Benedictus me roepen voor een doopsel: Zie je ginds die vrouw aan de kerkdeur staan? Ga haar kindje maar dopen. Maar ik kan dat niet, ik heb het nog nooit gezien. Volg maar op wat in je ritueel staat. In die tijd was alles nog in het Latijn. In superpli en met stola, het rituele in de hand en met naast mij een misdienaar, schreed ik naar de ingang van de kerk. Naast de moeder stond er een peter, de katechist: die was dat gewoon. Ik vroeg aan de moeder of het een jongen was ofwel een meisje. Kijk maar, liet ze me zien, en er was geen twijfel mogelijk. De ceremonie begon met het uitdrijven van de duivel, wat ik deed met de geijkte Latijnse formule, waarop onmiddellijk effect volgde, namelijk een straal water die op mijn nieuwe schoenen terecht kwam.

Naar Lubefu

Eind januari vertrok ik in een gelegenhedsvoertuig naar mijn eerste bestemming Lubefu: daar was ik tot reispatroer benoemd. Op de grote bakstenen missie van Tshumbe, dat op onze weg naar Lubefu lag, gaf de bisschop me wat vaderlijke raad. In Lubefu aangekomen, een kleine gezellige missie, trof ik weer Pater Frans Wouters aan, samen met de eerste jonge abbé Victor Wandja, één en al vriendelijkheid. Pater Rudolf Pycke (1898-1954) en Broeder Gaston Trappeniers (1909-1961) waren nog met verlof. Officieel was ik dus reispatroer, maar

Pater Frans zei dat er van reizen voorlopig geen sprake was. Buiten mijn studie van het Otetela, zou ik de keuken wat in de gaten houden, de hof en de steenoven. Wat kende ik in Gods naam over steenovens? Toch deed ik trouw iedere morgen mijn rondwandeling, en tegen de avond gingen we al eens zwemmen in de grote beek waarop de turbine was gebouwd. Na schooltijd ging ik regelmatig naar het jongensinternaat van de lagere school om in onbeholpen conversaties mijn Otetela in praktijk te brengen, want tegenover kinderen hoef je niet verlegen te zijn om fouten te maken. En inderdaad die kinderen hielpen me ijverig. Na enkele weken kregen we Pater Benedictus, de religieuze overste op bezoek. Hij vroeg aan Pater Frans of er geen fiets was voor die jonge Pater. Neen! Voor zijn afreis naar België had Broeder Gaston wijselijk zijn fiets gedemonteerd om hem, na zijn verlof, ongedeerd terug te vinden. Steek die fiets ineen voor die jonge Pater, zei Pater Benedictus. Pater Frans kon zo wel niet anders, en ook ik kon nu al eens wat rondfietsen in de omgeving. Op een dag, heel vroeg in de morgen en bij een heldere maneschijn, reed ik bergop naar het zusterklooster toe, om er de mis te lezen. En opeens, ploef! ik hing met mijn hoofd over het stuur. Ik was tegen een verdoken boomstronk gebotst, en het voorwiel stond paraplu... Zie je wel dat Broeder Gaston gelijk had, zei Pater Frans. De dagen nadien deed hij het onmogelijke om alles terug in orde te krijgen, maar het is nooit weer de oude fiets geworden. Nadien heb ik van Broeder Gaston één en ander mogen horen. In de maand mei van dat jaar 1948 werden we vereerd met het bezoek van onze Generale Consultor, Pater Martinus Bosmans (1901-1948), die een paar weken later de vliegtuigramp van Libenge niet zou overleven. Opeens stond hij daar om half negen 's avonds, en hij wilde meteen nog diezelfde avond de visitatie openen met het traditionele "Libera" voor de overledenen. Het was te laat om de zusters nog lastig te vallen voor het opstellen van de katafalk. Maar geen nood! Volgens de Consultor mocht dat ook gebeuren rond een zwart kelkvelum uitgespreid op de vloer in het kerkkoor. De haastig opgeroepen misdienaars rukten aan met wierookvat, wijwater en kaarsen. Achterdochtig kken zij naar dat ding op de grond waarrond wij stonden te zingen, en wellicht vroegen zij zich af

De 1ste Heilige Mis (1947)

wat soort toverij daaronder verscholen lag. Na een dag al kwam Pater Martinus die zich verveelde me uit mijn kamer halen voor een wandeling rond de missie. We bestegen de heilige berg langs de weg die leidde naar de Zusters Passionisten die daar een dispensarium hadden en er ook met een moederhuis begonnen waren. Onderweg kwamen we voorbij het wachthuis waar de toekomstige moeders hun bevalling afwachtten. Onbeschroomd kwamen die vrouwen daarvoor uit en ze lieten alles zien. Toen we wat verderop waren zei Pater Martinus: Paterke, moesten we dat in België zien, dan zouden we te biechten moeten gaan ... Van die visitatie herinner ik me één besluit: elke eerste zondag van de maand moesten we om beurt de recollectie aan elkaar preken. De eerst volgende keer las Pater Frans me voor uit de omzendbrief van de Generaal Pater Leo over de Passie. Anders zal je dat toch nooit lezen, zei hij nog. De maand daarop las ik voor uit de "Exhortatio ad clerum" van Pius X. Zo stonden we effen, en later heb ik niet meer horen preken. Een paar dagen voor het Pinksterfeest nadien zei Pater Frans 's middags aan tafel: Vandaag om half drie komen de schoolkinderen te biechten, en jij kan daar in de biechtstoel aan de epistelkant aan mee helpen. Geen kwestie van, zei ik, ik ken de taal nog niet. Tut! Tut! zei Pater Frans, je spreekt al heel goed met de kinderen. En daarbij in het gebedenboekje staat heel de lijst van zonden duidelijk aangegeven. Trouwens, ze vertellen toch allemaal hetzelfde. Protest baatte niet. Ik studeerde de zondenlijst in, en schreef op

een blaadje een vrome gedachte over de Heilige Geest, die ik van buiten leerde om ze elke biechteling voor te houden. Om half drie meldde nr. 1 zich aan. Ik begreep niets van zijn verhaal. Ik vroeg hem om het te herhalen, maar dan verstond ik er nog minder van. Ik was zo verbouwereerd dat ik mijn versje op slag vergeten was, en gauw zei ik maar: Voor je penitentie drie weesgegroeten. Bij nummer twee en de volgende ging het precies eender. Opeens kregen ze aan de overkant in de gaten dat het bij die nieuwe veel vlugger ging. En tot mijn grote ontsteltenis liep bijna heel de evangeliekant over naar mij toe. Na het hele gebeuren deed ik mijn beklag bij Pater Frans over die ongeldige biechten. Hoezo? antwoordde hij, denk jij misschien dat Ons Heer geen Otetela verstaat? Ik neem alles op mij. Sindsdien werd ik regelmatig ingeschakeld en na een paar keren vlotte het al heel wat beter. Toen kwam de bisschop op bezoek. Wat zit jij hier te doen? snauwde hij me toe, je plaats is in de broesse! Ja! Maar ik ken de taal nog niet. Tut! Tut! Tut! Lubefu zit al een jaar zonder reispater. Deze week nog ga je op reis, begrepen? Toen de bisschop nog maar goed weg was, zei Pater Frans: Trek het je niet aan, blijf maar hier. Drie weken nadien was er weer bisschopsbezoek. Ik kreeg een strenge terechtwijzing. Pater Frans moet ook hard aangepakt zijn geweest, want 's anderendaags zei die mij: Deze week vertrek je naar Djekadeko, 45 kilometer hier vandaan, langs de weg naar Lusambo. Daar is een school met twee onderwijzers. Je laadt je koffers en je fiets op de kamion van mijnheer Deckers die je daar wel zal afzetten. Je blijft daar een week zitten, en je komt met dezelfde kamion terug.

De reiskok van Pater Frans, Mbale Louis, kwam de reiskoffers klaar maken: de bedkoffer, de keukenkoffer, de miskoffer, persoonlijk gerei, wat zeep en zout, en de fichen van de christenen ginds. Een paar dagen later passeerde mijnheer Deckers met zijn kamion. Mbale Louis en de reiskatechist Lushima Gabriël laadden mijn fiets en heel mijn verhuis op de kamion, en zo startte mijn eerste broesse-reis. Rond half negen 's avonds stopten we nabij Djekadeko. De onderwijzers hielpen bij het afladen, en wat bleek? Louis was vergeten mijn bedkoffer op te laden. De onderwijzers leidden me naar de kamer voor de pater ... zonder bed, met

alleen maar een tafeltje en een stoel. Ik vroeg hoe zij sliepen. Op een biezen mat. Kan ik er ook zo één krijgen? Dat kon. Ik spreidde ze uit op de vloer van gestampte aarde. Maar van slapen kwam niets in huis. Mijn knoken deden overal pijn. Ik ben dan na middernacht maar opgestaan, en ik heb een paar uur met mijn paternoster op de speelplaats in de maneschijn over en weer gewandeld. 's Morgens las ik de mis en hield ik mijn eerste preek die ik een weken tevoren moeizaam had opgesteld, maar die ik toch met veel overtuiging aflas. Na de mis zei de onderwijzer me dat er een paar kilometer verder een inlandse chef de secteur woonde, een oud-onderwijzer die de missie zeer genegen was, en dat we die misschien konden gaan groeten. Na een paar minuten al, kwamen we die chef tegen, die op weg was om de pater te komen groeten. Ik vertelde hem mijn nachtelijk wedervaren. Geen probleem! In de gîte voor de blanken op zijn post, stond een volledig bed met bijbehoren. Hij liet dat alles aanstonds naar de school brengen, zodat ik een hele week behoorlijk kon slapen. De reispater was ook directeur van de buitenscholen, waar heel het onderwijs in de moedertaal werd gegeven. Al verstond ik er niets van, toch ging ik enkele lessen bijwonen en zag ik enkele klasdagboeken na. In die tijd was handwerk een hoofdvak, en dit moest vooral tot uiting komen in een goed onderhouden schoolveld. In wou dat zien. In het nabije bos liet men mij een stuk grond zien waar, buiten wat onkruid, weinig te vinden was. Ik vroeg om uitleg daarover, en de onderwijzer liet me verstaan dat er tijdens het droog seizoen omzeggens niets groeit. Droog seizoen? Daar had je het weer! Niemand had me ooit iets gezegd over de opeenvolging van de seizoenen, over hun samenhang, enz. Dat moest de nieuwe missionaris allemaal zelf maar uitzoeken. 's Anderendaags ging ik per fiets een dorpje bezoeken op een 5 kilometer vandaar. Mijn reiskatechist liep achter mijn fiets en duwde hem voort over de stoffige wegen. In het dorp aangekomen volgde ik de directieven van P. Frans op: eerst de chef gaan groeten, hem een tafel en een stoel vragen en mij dan installeren onder het dak van een hut. Daarna wordt, aan de hand van de fichen het appel van de christenen gedaan, waarbij indien nodig ieder zijn waarheid te horen krijgt. Het hele dorp kwam samengestroomd. Nog nooit hadden die mensen zo'n jonge pater gezien. De

fichen van Pater Frans waren zorgvuldig bijgehouden en op de achterkant stonden de situaties opgetekend: wonen bijeen, niet kerkelijk getrouwd, enz. Was dit laatste het geval, dan nam ik de christen duchtig onder handen, en ik zei hem dat hij met zijn vrouw naar de missie moest komen voor het huwelijksonderricht. Dan begon de man in kwestie soms over de bruidschat die nog niet was afbetaald, en zo meer. Een bruidschat? Nog nooit was er mij iets verteld over de huwelijksgewoonten. Aan die problemen wilde ik mijn vingers niet branden. Mijn besluit klonk kort en krachtig: Je moet samen met je vrouw naar de missie komen, zoniet ga je naar de hel. Goed, zei de man, maar aan de toon was soms te horen dat men nog liever naar de hel ging dan naar de missie te komen. Zo deed ik heel die week elke dag per fiets een of ander dorp aan. Zo verliep mijn eerste broesse-reis. Mijn bisschop mocht tevreden zijn, en ook ik, want vermits ik verplicht was geweest om enkel Otetela te spreken, daar de onderwijzers nauwelijks Frans spraken, had ik heel wat bijgeleerd. Voortaan kreeg ik ook mijn beurt om 's zondags te preken, en de gesprekken met de mensen verliepen heel wat vlotter.

Op een dag is Pater Frans begonnen met mij in te wijden in het mysterie van het paardrijden, op de rug van zijn oude trouwe Frits, waarmee hij alle dorpen rond Lubefu had afgereisd. Zonder vrees waadde Frits door de riviertjes, en Pater Frans had hem zelfs geleerd, aan de hand van een lange liaan, de diepe Lubefu-rivier over te zwemmen. Zo leerde ik het paard zadelen, in het zadel te springen, en het dier aan de draf te krijgen. Weldra waagde ik me er al eens mee naar de omliggende dorpen. Overal had mijn paard veel beziens, en spontaan kwamen de mensen het voeden met maïskolven en ander eten, terwijl ik later alle moeite van de wereld had om in de dorpen wat eten te krijgen voor mijn dragers. Die gedroegen zich trouwens zeer aanstellerig, zij waren toch hulppersoneel van een blanke, en zou dan diens vermeende aureool niet op hen afstralen? Als mijn paard zijn stal rook en dan naar huis draafde, was het niet meer te houden: het vloog over de baan, en ik moest me er stevig aan vastklampen om er niet van geslingerd te worden. Onze Frits was een zeer godvruchtig beest. Het gebeurde regelmatig dat hij de kerk bin-

nenging om er het wijwatervat leeg te drinken. Een paar jaar later kwam er danige sleet op onze Frits, en moeizaam strompelde hij op de missie rond: hij was niet meer in staat om op reis te gaan. Uit medelijden heeft toen een pater dat trouwe paard moeten afmaken. Hij wilde toen het vlees verdelen tussen ons werkvolk en de leerlingen van het internaat, maar niemand heeft er ook maar een stukje van willen eten. Dat ziet u van hier! Een beest dat overal in onze dorpen is geweest ... en wij zouden daar van eten? Dat is goed om zich een ongeluk op de hals te halen! Ze hebben dat beest dan in de grond moeten steken. Wat later moest ik dan ook moto leren rijden op de oude Gillet van pater Frans, die bijna helemaal uit vervangstukken bestond, maar die het eigenlijk nog goed deed. Na een tijdje toerde ik voorzichtig wat rond op de missie om de versnellingen te leren beheersen. Pater Frans had me eens uitgestuurd om met mijn dragers en een paar werklieden op zo'n 35 kilometer van Lubefu, een schoolgebouw te gaan afwerken dat daar al een heel jaar in gedroogde stenen op halve hoogte was blijven staan. Maar wat wist ik van bouwen af? Ik vond het wel een beetje bedenkelijk dat de muren zo scheef opgetrokken waren, dat de kolonnen niet recht tegenover elkaar stonden, en dat de muren niet in die kolonnen waren ingewerkt maar er simpelweg tegen aangeplakt schenen. We verhielpen daaraan naar best vermogen, en na een paar weken was onze voorraad stenen opgebraakt. Toen kwam Pater Frans me met zijn moto halen. Ik sprong er achter op. Niets van! zei Frans, jij rijdt en ik zit achteraan. Ik startte. Het ging over een smal weggetje, en na een paar honderd meter riep Frans: in tweede, en daarna, in derde. We vlogen door het bos. In vierde, riep Frans. Ik had geen tijd om mijn hart vast te houden, maar een ongeluk leel onafwendbaar. Toch viel het nog mee, tot ik ergens midden op de berg stilviel. Nu zou Pater Frans mij eens laten zien hoe je op een weg bergop terug in gang kan geraken. Je laat je naar beneden bollen in "point mort" tot de motor aanslaat, dan draai je de moto om, en je bent weg. Maar in plaats van zich op de moto naar beneden te laten bollen, liep Frans er langs. De motor sloeg inderdaad aan, maar Frans vloog de ene kant van de baan op, en de moto ging de andere kant uit. De segmenten waren stuk, en we konden te voet naar huis, 15 kilometer ver, de moto voortduwend met de hand.

De ouders van Henri: Antoon Maes en Maria Antonia Van der Sauwen

Belevenissen van een reispater

Naarmate mijn taalperikelen afnamen en de communicatie met de mensen vlotter verliep, kreeg ik steeds meer zin in het reispateren. In de dorpen werd ik goed onthaald: er werden mij kippen bezorgd, eieren, rijst en ook wel eens een tros bananen, die ik dan ophing aan de zoldering van mijn hut. Dan was er boven mij 's nachts een geloop en geritsel van jewelste: tegen de morgen hadden de ratten soms de helft van de bananen opgegeten. Waar ik per fiets niet kon komen, ondernam ik soms afmattende voettochten door pleinen, beken en bossen, op het vermetele af, op zoek naar een afgelegen gehucht diep in de bossen, waar misschien een paar christenen leefden. Maar er was eigenlijk niemand om me leiding te geven of om mijn wat onstuimige werklust in te tomen en bij te sturen. In die wirwar van inlandse gebruiken, opvattingen, huwelijksgewoonten, rouwpraktijken, bijgeloof en superstities, moest ik zelf mijn weg maar weten te vinden. Ook was er niemand die me enige aanwijzing gaf van hoe ik met de mensen diende om te gaan. Daarom zocht ik dan maar gegevens en wijsheid in de literatuur, onder meer in de geschriften van Mgr. Roelens en Mgr. De Clercq. Daar stonden zeer nuttige informatie over de inlandse mentaliteit, leefgewoonten en bijgeloof, maar ook heel wat negatieve vooroordelen geformuleerd. Hoewel ze toch sommige goede kwaliteiten bezaten, waren de inlanders vooral behept

met grove gebreken. Men moest ze dus liefst streng aanpakken, wilde men er iets van bekomen. Dat deed ik dan ook, en soms al te streng. Uit onwetendheid en bij gebrek aan ervaring en begeleiding heb ik tijdens mijn eerste term een aantal flaters en misslagen begaan, die ik nadien diep betreurde. Zo vorderde ik, soms op aandringen van de zusters, christen meisjes op voor het eerstecommunie-onderricht op de missie. Onder de strenge bewaking van enkele van mijn dragers, stuurde ik hen naar Lubefu, waar ze daarna toch wegvluchtten. Evenzo liet ik soms christen vrouwen naar de missie begeleiden om hun huwelijk in orde te laten brengen. De echte reispater was destijds eigenlijk diegene die het meest vrouwvolk naar het onderricht kon brengen. Daarvoor werden wel eens hardhandige methodes aangewend, iets waarvan Pater Rudolf in 1934, tot eigen schade en schande, de nare gevolgen heeft moeten ondervinden. Zo deed ik eens, op aanstoken van mijn dragers, in een dorp een toverpaal (nkinda) in brand steken, en dit tot grote verslagenheid van de dorpelingen die schrik kregen van mij. Het is pas later geweest dat ik ging inzien dat de missie helemaal niet gediend was van zulke praktijken, en dat de evangelische liefde steeds de voorrang verdient. Mijn eerste term in Congo was voor mij veeleer een wel dure leerschool voor mijn verder missiewerk, met allerlei flaters en vergissingen. Eens bezocht ik Mukole, een dorpje van oud-soldaten, gelegen niet zo ver van Lubefu. Daar wisten de mensen mij het volgende verhaal te vertellen. Ieder jaar kwam Pater Frans daar, om er het appel van de christenen te houden. Sinds enige tijd had een soldaat een christen meisje als tweede vrouw genomen. Twee jaar opeen had Pater Frans met hem daarover een onderhoud gehad, maar de man lachte de pater uit. De laatste keer dat Pater Frans de man riep voor het appel, zei hij niets tot hem. Hij nam alleen maar zijn groot gebedenboek ter hand, en terwijl hij daarin las, ging hij driemaal rondom de man, en hij bekeek hem schuin. Dan zegde hij: Nog drie weken! En voor de drie weken om waren, was de man dood. Zo waren er nog andere reispaters die de naam hadden een mens of een dorp te kunnen vervloeken, onder meer pater Adriaan Van Campen (1908-1979). Zo een vloek kon wel eens een averechts effect krijgen. Eens werd Pater Adriaan, samen met zijn dragers, slecht ontvangen in het

dorp Lushimapege, in de streek van Tshumbe. Woedend liet hij zijn gerief weer inpakken om naar het volgende dorp te trekken. Gekomen aan de rand van het dorp, keerde hij zich om en, naar het evangelisch voorschrift, schudde hij het stof van zijn schoenen. Dan spuwde hij vol verachting op de grond en verliet het dorp. Als Pater Adriaan 's zondags thuis was in Tshumbe, ging hij steeds het moederhuis bezoeken, waar veel vrouwen van de buitendorpen kwamen bevallen. Bij zulk een bezoek, zowat een jaar later, vroeg hij aan een mama waar zij vandaan kwam. Van Lushimapege. En aan de volgende: en van waar komt u? Van Lushimapege. En een derde en een vierde, en nog enkele anderen, antwoordden: van Lushimapege. Hoe komt het toch dat jullie dit jaar zoveel geboorten hebt? vroeg Pater Adriaan. Pater, zegden ze, vorig jaar hebt u toch ons dorp gezegend! Hoezo? Ja, u hebt bij ons toch op de grond gespuwd. En inderdaad, de echte zegening gebeurt met op de betrokken persoon te spuwen.

's Avonds vertelden in de dorpen de oudere mensen rond het vuur, griezelige verhalen over een periode die nauwelijks vijftig jaar voorbij was, over de tijd namelijk van Ngongo Leteta, Ngongo de Zwerver: de gevreesde slavenjager die al de dorpen van Lubefu en Katako had afgeschuimd en veel mensen had meegesleurd en anderen had verminkt. Hij was een gehate bandiet van de Basongestam, en hij werkte voor de slavenjagers Sefu en Tippo-Tip. Zijn voorbehouden jachtterrein waren de Atetela, mensen die machteloos stonden tegenover de geweren van Ngongo en zijn handlangers. Zij hielden geduchte razzia's in de dorpen en plunderden die grondig. Ze pakte daarbij veel mensen op, die beladen waren met ivoeren slag tanden, in lange karavanen werden afgevoerd naar Kasongo en Nyangwe, en verder door naar Ujdiji en Zanzibar. Duizenden echter stierven onderweg aan uitputting. Soms toonden ze me een oude man bij wie destijds een oor of een neus was afgesneden. Met dergelijke verhalen voedden de ouderen de afkeer tegen de handlangers en opvolgers van Ndongo, met name de Asambala. Na de overwin-

ning van de blanken op de Arabische slavenjagers, waren de Asambala van kamp veranderd en werden ze de hulptroepen van de Onafhankelijk-Kongo-Staat, waarin ze een tweede maal de bevolking konden pesten en uitzuigen. In 1960, bij het begin van de onafhankelijkheid, waren de mensen dat nog niet vergeten, en de Asambala hebben toen hun vroegere wreedheden duur moeten bekopen.

Pater Rudolf

Intussen waren pater Rudolf en broeder Gaston teruggekomen uit verlof. We brachten samen spannende avonden door, die opgefleurd werden door de onmogelijkste verhalen van pater Rudolf. Hij gaf me soms wel nuttige wenken en informatie over de opvattingen en gebruiken van de mensen, en over hoe ik best met dat volk kon omgaan en ook over wat ik als reispaters te doen had. Mijn reiskok, Louis Mbale, drukte hij op het hart goed voor die jonge pater te zorgen, zodat die kon uitgroeien tot een stoere kerel zoals pater Frans. Pater Rudolf sprak vloeiend Otetela, geen boekentaal, maar de taal van de mensen. Hij ging zeer gemeenzaam om met de mensen, die dan ook heel spontaan reageerden op zijn preken. Op zekere avond, gingen we na het eten in het donker, zoals gewoonlijk naar het kerkkoor om het angelus te bidden. In het schijnsel van de godslamp ziet pater Rudolf een donkere schaduw. Frits, zegt hij. Kijk: Frits ons paard staat daar! Hij haalt uit met een flinke schop en ... de katafalk vliegt in stukken en brokken naar alle kanten van het koor ... Telkens wanneer er sindsdien een dodenmis-met-katefalk zou gelezen worden, vroegen we aan de zusters om Frits klaar te zetten. Na de avondrecreatie baden we op het koor het rozenhoedje, met een litanie en andere gebeden, en alles werd afgerond met het gewetensonderzoek en de avondzegen. Dat rozenhoedje was voor Pater Frans een onweerstaanbaar slaapmiddel. Wanneer hij zelf moest voorbidden en aan het gewetensonderzoek kwam, duurde het telkens een paar minuten voor hij weer wakkerschoot. (Wordt vervolgd)

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravelsl
Redactie, samenstelling en lay-out:
Marc Vermeeren,
De Meerkens 10, 2382 Poppel

Verschijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel

